

**Висновки Верховного Суду України,
викладені у рішеннях, прийнятих за результатами розгляду
заяв про перегляд судових рішень
(I півріччя 2012)**

010.000.000 Державне регулювання. Підприємства і підприємницька діяльність

010.010.000 Загальні питання регулювання господарської діяльності

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статті 15-3 Закону України від 19 грудня 1995 року № 481/95-ВР «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» (далі – Закон № 481/95-ВР) щодо продажу алкогольних напоїв на розлив для споживання на місці.

Так, згідно зі статтею 15 Закону № 481/95-ВР роздрібна торгівля алкогольними напоями (крім столових вин) або тютюновими виробами може здійснюватися суб'єктами господарювання всіх форм власності, у тому числі їх виробниками, за наявності у них ліцензії.

Статтею 15-3 цього ж Закону (в редакції від 1 січня 2007 року, яка була чинна на момент виникнення спірних відносин) передбачено, що продаж алкогольних напоїв на розлив для споживання на місці дозволяється тільки підприємствам громадського харчування та спеціалізованим відділам, що мають статус підприємств громадського харчування, підприємств з універсальним асортиментом товарів.

Роздрібна торгівля алкогольними напоями регулюється Правилами роздрібною торгівлі алкогольними напоями, затвердили постановою Кабінету Міністрів України від 30 липня 1996 року № 854 (далі – Правила).

Відповідно до абзацу другого пункту 2 Правил роздрібна торгівля алкогольними напоями здійснюється через спеціалізовані підприємства, в тому числі фірмові, спеціалізовані відділи (секції) підприємств з універсальним асортиментом продовольчих товарів, підприємства чи спеціалізовані відділи (секції) магазинів споживчої кооперації, а також підприємства громадського харчування.

Продаж алкогольних напоїв на розлив для споживання на місці здійснюється тільки підприємствами громадського харчування та спеціалізованими відділами підприємств, що мають статус підприємств громадського харчування, підприємств з універсальним асортиментом товарів (пункт 22 Правил).

Оскільки, як встановили суди першої та апеляційної інстанцій, магазин позивача не є спеціалізованим підприємством у розумінні статті 15-3 Закону № 481/95-ВР та пунктів 2, 22 Правил, то позивач не має права здійснювати в ньому продаж алкогольних напоїв на розлив для споживання на місці.

(постанова Верховного Суду України від 13 лютого 2012 року у справі № 21-371а11 доповідач Панталієнко П.В.).

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статей 3, 11, 17 Закону України від 6 липня 1995 року № 265/95-ВР «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 265/95-ВР) та пункту 6 додатка до постанови Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2001 року № 121 «Про терміни переведення суб'єктів підприємницької діяльності на облік розрахункових операцій у готівковій та безготівковій формі із застосуванням реєстраторів розрахункових операцій» (далі – постанова № 121) щодо застосування фінансові санкції до суб'єктів господарювання.

Правові засади застосування реєстраторів розрахункових операцій (далі – РРО) у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг визначені Законом № 265/95-ВР.

Відповідно до статті 3 цього Закону на суб'єктів господарювання, які здійснюють розрахункові операції в готівковій формі при наданні послуг у сфері грального бізнесу, законодавець покладає обов'язок проводити розрахункові операції через зареєстровані, опломбовані в установленому порядку та переведені у фіскальний режим роботи РРО.

Згідно зі статтею 2 Закону № 265/95-ВР розрахунковий документ – документ встановленої форми та змісту (касовий чек, товарний чек, розрахункова квитанція, проїзний документ тощо), що підтверджує факт продажу (повернення) товарів, надання послуг, отримання (повернення) коштів, купівлі-продажу іноземної валюти, надрукований у випадках, передбачених цим Законом, і зареєстрований у встановленому порядку РРО або заповнений вручну.

Терміни переведення суб'єктів підприємницької діяльності на облік розрахункових операцій у готівковій та безготівковій формі (із застосуванням платіжних карток, платіжних чеків, жетонів тощо) із застосуванням РРО встановлюються Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади з питань економічної політики, ДПА та Національного банку України (стаття 11 Закону № 265/95-ВР).

За порушення вимог цього Закону до суб'єктів господарювання, які здійснюють розрахункові операції за товари (послуги), за рішенням відповідних органів державної податкової служби України застосовуються фінансові санкції, зокрема, у п'ятикратному розмірі вартості проданих товарів за нероздрукування відповідного розрахункового документа, що підтверджує виконання розрахункової операції у разі, якщо перевіркою доказово встановлено суму розрахункових операцій, проведених без видачі особи, яка отримує або повертає товар, розрахункового документа встановленої форми, та у розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – у разі застосування при здійсненні розрахункових операцій непереведеного у фіскальний режим роботи, незареєстрованого, неопломбованого або опломбованого з порушенням встановленого порядку РРО (стаття 17 Закону № 265/95-ВР).

За своєю правовою природою зазначені штрафні санкції є адміністративно-господарськими (стаття 238 Господарського кодексу України).

Відповідно до вимог статті 218 цього Кодексу підставою господарської відповідальності учасника господарських відносин, у тому числі для застосування адміністративно-господарських санкцій, є вчинене таким суб'єктом господарське правопорушення. На підставі частини другої зазначеної статті учасник господарських відносин відповідає за порушення правил здійснення господарської діяльності, якщо не доведе, що ним вжито усіх залежних від нього заходів для недопущення господарського правопорушення. При цьому слід ураховувати, що елементами правопорушення є вина та наявність причинного зв'язку між самим порушенням та його наслідками. Вважається, що застосування принципу вини як умови відповідальності пов'язане з необхідністю доведення порушення зобов'язання.

Суди встановили, що Товариство використовувало гральні автомати, які не були переведені у фіскальний режим роботи. Ці обставини у позовній заяві Товариство не заперечувало. Використання Товариством РРО типу MINI-600.02ME, який включений до Державного реєстру наказом ДПА, не забезпечувало фіскалізацію кожного грального автомата.

Пунктом 1 частини другої додатка до постанови № 121 встановлено, що до 31 грудня 2006 року всі гральні автомати повинні бути переведені в режим застосування РРО.

Статтею 12 Закону № 265/95-ВР передбачено, що на території України дозволяється реалізовувати та застосовувати лише ті РРО вітчизняного й іноземного виробництва, які включені до Державного реєстру та конструкція і програмне забезпечення яких відповідає конструкторсько-технологічній та програмній документації виробника.

Пунктом 2 постанови № 121 на Міністерство промислової політики України було покладено обов'язок забезпечити організацію розроблення автоматів з продажу товарів

(послуг), які відповідатимуть зазначеним вимогам, а також запам'ятовуючих пристроїв (фіскальної пам'яті) для оснащення автоматів, що вже діють.

Наказом ДПА від 1 липня 2008 року № 430 «Про затвердження Державного реєстру реєстраторів розрахункових операцій у новій редакції» до Державного реєстру було включено комп'ютерно-касову систему «Фіскал», яка призначена для фіскалізації гральних автоматів, автоматизації збору, обліку і контролю даних про функціонування залів гральних автоматів.

З цього часу суб'єкт господарювання не має можливості посилатися на невиконання державою взятих на себе обов'язків з організації розроблення автоматів з продажу товарів (послуг), які відповідатимуть передбаченим Законом № 265/95-ВР вимогам, а також запам'ятовуючих пристроїв (фіскальної пам'яті) для оснащення автоматів, що вже діють.

Таким чином, з викладеного вище випливає, що до суб'єкта господарювання, який здійснював розрахункові операції через незареєстрований, неопломбований в установленому порядку та неперевершений у фіскальний режим роботи РРО, застосовуються фінансові санкції, передбачені пунктом другим статті 17 Закону № 265/95-ВР.

(постанова Верховного Суду України від 5 червня 2012 року у справі № 21-97а12 доповідач Коротких О.А.)

010.120.000 Загальні питання регулювання діяльності підприємств і підприємництва

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень частини першої статті 7 Закону України 23 березня 1996 року № 98/96-ВР «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності» (далі – Закон № 98/96-ВР) щодо відкритості та доступності торгового патенту для огляду.

Порядок використання торгового патенту встановлено статтею 7 Закону № 98/96-ВР, частина перша якої передбачає: торговий патент повинен бути розміщений у приміщеннях для надання послуг у сфері грального бізнесу та надання побутових послуг; має бути відкритим та доступним для огляду.

Аналіз змісту зазначеної норми Закону дає підстави вважати, що при розміщенні ксерокопії торгового патенту на гральному автоматі дотримується вимога частини першої статті 7 Закону № 98/96-ВР щодо відкритості та доступності торгового патенту для огляду, тобто інформаційної функції згаданого патенту. Ця норма Закону не передбачає обов'язку господарюючих суб'єктів розміщувати для огляду саме оригінали торгових патентів або їх нотаріально засвідчені копії.

(постанова Верховного Суду України від 23 січня 2012 року у справі № 21-262а11 доповідач Терлецький О.О.)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень постанови Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2001 року № 121 «Про терміни переведення суб'єктів підприємницької діяльності на облік розрахункових операцій у готівковій та безготівковій формі із застосуванням реєстраторів розрахункових операцій» (далі – постанова № 121) щодо особливостей притягнення до відповідальності за використання гральних автоматів, у яких не реалізовані фіскальні функції.

Пунктом 6 додатку до постанови № 121 встановлено термін переведення суб'єктів господарювання залежно від форм та умов їх діяльності на розрахунки із застосуванням реєстраторів розрахункових операцій (далі – РРО). Для суб'єктів підприємницької діяльності, які працювали у сфері грального бізнесу із використанням гральних автоматів, було встановлено термін до 31 грудня 2006 року.

Водночас згідно зі статтею 12 Закону України від 6 липня 1995 року № 265/95-ВР «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій в сфері торгівлі, громадського

харчування та послуг» (далі – Закон № 265/95-ВР) на території України дозволяється реалізовувати та застосовувати лише ті РРО вітчизняного та іноземного виробництва, які включені до Державного реєстру та конструкція і програмне забезпечення яких відповідає конструкторсько-технологічній та програмній документації виробника.

Пунктом 2 постанови № 121 на Мінпромполітики було покладено обов'язок забезпечити організацію розроблення автоматів з продажу товарів (послуг), які відповідатимуть зазначеним вимогам, а також запам'ятовуючих пристроїв (фіскальної пам'яті) для оснащення автоматів, що вже діють.

Наказом Державної податкової адміністрації України від 1 липня 2008 року № 430 «Про затвердження Державного реєстру реєстраторів розрахункових операцій у новій редакції» до Державного реєстру було включено комп'ютерно-касову систему «Фіскал», яка призначена для фіскалізації гральних автоматів, автоматизації збору, обліку і контролю даних про функціонування залів гральних автоматів.

За таких обставин до вказаної дати у суб'єктів господарювання була відсутня об'єктивна можливість дотримуватися вимог Закону № 265/95-ВР у частині використання гральних автоматів, які переведені у фіскальний режим роботи. Тому притягнення їх до відповідальності за використання гральних автоматів, у яких не реалізовані фіскальні функції, можливе лише з моменту включення до Державного реєстру комп'ютерно-касової системи «Фіскал», тобто з 1 липня 2008 року.

(постанова Верховного Суду України від 23 січня 2012 року у справі № 21-382а11 доповідач Панталієнко П.В.; постанова Верховного Суду України від 6 лютого 2012 року у справі № 21-362а11 доповідач Панталієнко П.В.).

3. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статей 3, 17 Закону України від 6 липня 1995 року № 265/95-ВР «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 265/95-ВР) щодо порядку використання реєстраторів розрахункових операцій при використанні гральних автоматів.

Правові засади застосування реєстраторів розрахункових операцій (далі – РРО) у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг визначені Законом № 265/95-ВР.

Відповідно до статті 3 Закону № 265/95-ВР на суб'єктів господарювання, які здійснюють розрахункові операції в готівковій формі при наданні послуг у сфері грального бізнесу, законодавець покладає обов'язок проводити розрахункові операції через зареєстровані, опломбовані в установленому порядку та переведені у фіскальний режим роботи РРО.

Терміни переведення суб'єктів підприємницької діяльності на облік розрахункових операцій у готівковій та безготівковій формі (із застосуванням платіжних карток, платіжних чеків, жетонів тощо) із застосуванням РРО встановлюються Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади з питань економічної політики, Державної податкової адміністрації України та Національного банку України (стаття 11 Закону № 265/95).

Пунктом 6 додатка до постанови Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2001 року № 121 «Про терміни переведення суб'єктів підприємницької діяльності на облік розрахункових операцій у готівковій та безготівковій формі із застосуванням реєстраторів розрахункових операцій» (далі – постанова № 121) встановлено термін переведення суб'єктів підприємницької діяльності, які працювали у сфері грального бізнесу із використанням гральних автоматів, до 31 грудня 2006 року.

Статтею 12 Закону № 265/95-ВР передбачено, що на території України дозволяється реалізовувати та застосовувати лише ті РРО вітчизняного та іноземного виробництва, які включені до Державного реєстру та конструкція і програмне забезпечення яких відповідає конструкторсько-технологічній та програмній документації виробника.

Пунктом 2 постанови № 121 на Міністерство промислової політики України було покладено обов'язок забезпечити організацію розроблення автоматів з продажу товарів (послуг), які відповідатимуть зазначеним вимогам, а також запам'ятовуючих пристроїв (фіскальної пам'яті) для оснащення автоматів, що вже діють.

Наказом Державної податкової адміністрації України від 1 липня 2008 року № 430 «Про затвердження Державного реєстру реєстраторів розрахункових операцій у новій редакції» до Державного реєстру було включено комп'ютерно-касову систему «Фіскал», яка призначена для фіскалізації гральних автоматів, автоматизації збору, обліку і контролю даних про функціонування залів гральних автоматів.

Таким чином, з викладеного вище випливає, що держава виконала взятий на себе обов'язок щодо забезпечення переведення суб'єктів господарювання на облік розрахункових операцій у готівковій формі при використанні гральних автоматів із застосуванням РРО.

У справі, яка розглядається, суди встановили, що перевірку було проведено 28 квітня 2009 року, тобто після включення зазначеної комп'ютерно-касової системи до Державного реєстру, а відтак вина позивача у порушенні ним порядку використання РРО має місце.

(постанова Верховного Суду України від 13 лютого 2012 року у справі № 21-396а11 доповідач Кривенко В.В.; постанова Верховного Суду України від 8 травня 2012 року у справі № 21-93а12 доповідач Кривенко В.В.).

4. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування Положення про порядок передачі об'єктів права державної власності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 вересня 1998 року № 1482 (далі – Положення), спільного наказу Фонду державного майна України (далі – ФДМУ) та Міністерства економіки України (далі – Мінекономіки) від 4 серпня 1998 року № 1535/104 (далі – наказ № 1535/104) та Положення про управління державним майном, яке не увійшло до статутних фондів господарських товариств у процесі приватизації, але перебуває на їх балансі, затвердженого спільним наказом ФДМУ та Мінекономіки від 19 травня 1999 року № 908/68 стосовно особливостей погодження пропозицій щодо передачі об'єктів права державної власності.

Статтею 19 Конституції України передбачено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Відповідно до частини першої статті 5 Закону України від 21 вересня 2006 року № 185-V «Про управління об'єктами права державної власності» Кабінет Міністрів України є суб'єктом управління, що визначає об'єкти управління державної власності, стосовно яких виконує функції з управління, а також об'єкти управління державної власності, повноваження з управління якими передаються іншим суб'єктам управління, визначеним цим Законом.

Як установили суди попередніх інстанцій у справі, що розглядається, оскаржуваним розпорядженням № 306-р Кабінет Міністрів України надав згоду на пропозицію Мінтрансв'язку щодо передачі державного майна, яке не увійшло до статутних фондів ВАТ «Київський річковий порт» та ВАТ «Кременчуцький річковий порт», відповідно до затвердженого переліку цього майна, до сфери управління зазначеного Міністерства.

На виконання вказаного розпорядження, відповідно до Положення ФДМУ та Мінтрансв'язок видали спірний наказ № 1211/614.

За змістом пункту 5 Положення, яким визначено порядок безоплатної передачі об'єктів права державної власності із сфери органів, уповноважених управляти державним майном та самоврядних організацій, пропозиції щодо передачі об'єктів права державної власності, що здійснюється за рішенням Кабінету Міністрів України, погоджуються ініціатором передачі, зокрема з підприємством, у разі якщо це майно закріплене за останнім на праві господарського відання (оперативного управління).

У справі, яка розглядається, державне майно, що не увійшло до статутних фондів товариств, перебувало у позивачів лише на балансі, однак не закріплене за ними на праві господарського відання або оперативного управління. Зазначене вбачається з спільного наказу ФДМУ та Мінекономіки від 27 травня 1999 року № 971/72 «Про використання державного майна, яке не увійшло до статутних фондів», яким скасовано їх попередній спільний наказ № 1535/104.

На думку колегії суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України, Положення, яким врегульовано механізм та порядок передачі державного майна, пов'язує виникнення у ініціатора такої передачі обов'язку погоджувати пропозиції щодо цього з юридичними особами лише за умови закріплення за ними такого майна на праві господарського відання чи оперативного управління.

У зв'язку із наведеним суд касаційної інстанції дійшов правильного висновку, що позивачі не належать до кола суб'єктів, з якими відповідно до пункту 5 Положення необхідно погоджувати пропозиції щодо передачі об'єктів права державної власності, оскільки зазначене майно хоча й знаходиться на їх балансі, проте не закріплене за ними на праві господарського відання або оперативного управління.

(постанова Верховного Суду України від 27 березня 2012 року у справі № 21-49a12 доповідач Панталієнко П.В.; постанова Верховного Суду України від 15 травня 2012 року у справі № 21-129a12 доповідач Панталієнко П.В.).

010.130.000 Правове положення суб'єктів господарювання

010.130.010 Майно. Фінанси. Розрахунки

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статті 5 Закону України від 3 березня 1998 року № 147/98-ВР «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності» (далі – Закон № 147/98-ВР) щодо порядку передачі об'єктів у державну власність з комунальної.

Відповідно до частини першої статті 5 Закону № 147/98-ВР передача об'єктів з комунальної у державну власність здійснюється за рішенням сільських, селищних, міських, районних у містах рад – щодо об'єктів права комунальної власності відповідних територіальних громад. Частиною другою цієї ж статті передбачено, що передача об'єктів з комунальної у державну власність, у тому числі об'єктів незавершеного будівництва, здійснюється за наявності згоди на передачу Кабінету Міністрів України.

Таким чином, перехід права власності з комунальної до державної – закон пов'язує з такою обов'язковою обставиною, як відповідне волевиявлення на зазначену передачу як суб'єкта комунальної власності (Київради), так і Кабінету Міністрів України.

У справі, що розглядається, суди всіх інстанцій встановили відсутність сукупності таких рішень Київради та Кабінету Міністрів України. Суд касаційної інстанції, застосовуючи статтю 5 Закону № 147/98-ВР, помилково виходив із того, що перехід права власності можливий і за відсутності сукупності вищезазначених волевиявлень (рішень) Київради та Кабінету Міністрів України, пов'язуючи це з іншими обставинами, зокрема з рішенням № 412/1388 та розпорядженням № 1877.

(постанова Верховного Суду України від 11 червня 2012 року у справі № 21-295a11 доповідач Терлецький О.О.).

030.000.000 Загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі)

030.030.000 Податок на додану вартість

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень пункту 4.1 статті 4 Закону України від 3 квітня 1997 року № 168/97-ВР “Про податок на додану вартість” (далі – Закон № 168/97-ВР) щодо визначення бази оподаткування податком на додану вартість операцій з реалізації платником податку на території України попередньо імпортованого ним товару.

Статтею 4 Закону № 168/97-ВР визначено базу оподаткування податку на додану вартість (далі – ПДВ). Відповідно до пункту 4.1 цієї статті (у редакції, чинній на момент виникнення спірних відносин) база оподаткування операції з поставки товарів (послуг) визначається виходячи з їх договірної (контрактної) вартості, визначеної за вільними цінами, але не нижче за звичайні ціни, з урахуванням акцизного збору, ввізного мита, інших загальнодержавних податків та зборів (обов’язкових платежів), згідно із законами України з питань оподаткування (за винятком податку на додану вартість, а також збору на обов’язкове державне пенсійне страхування на послуги стільникового рухомого зв’язку, що включається до ціни товарів (послуг)). До складу договірної (контрактної) вартості включаються будь-які суми коштів, вартість матеріальних і нематеріальних активів, що передаються платнику податку безпосередньо покупцем або через будь-яку третю особу в зв’язку з компенсацією вартості товарів (послуг). У разі якщо звичайна ціна на товари (послуги) перевищує договірну ціну на такі товари (послуги) більше ніж на 20 відсотків, база оподаткування операції з поставки таких товарів (послуг) визначається за звичайними цінами.

Згідно з підпунктом 7.4.1 пункту 7.4 статті 7 Закону № 168/97-ВР податковий кредит звітного періоду визначається виходячи із договірної (контрактної) вартості товарів (послуг), але не вище рівня звичайних цін, у разі якщо договірна ціна на такі товари (послуги) відрізняється більше ніж на 20 відсотків від звичайної ціни на такі товари (послуги), та складається із сум податків, нарахованих (сплачених) платником податку протягом такого звітного періоду.

При цьому за правилами підпункту 1.20.1 пункту 1.20 статті 1 Закону України від 28 грудня 1994 року № 334/94-ВР “Про оподаткування прибутку підприємств” звичайною вважається ціна товарів (робіт, послуг), визначена сторонами договору, якщо цим пунктом не встановлено інше. Якщо не доведене зворотнє, вважається, що така звичайна ціна відповідає рівню справедливих ринкових цін.

Отже, законом встановлено, що база оподаткування – це договірна (контрактна) ціна, визначена за вільними цінами, які не можуть бути нижчими за звичайні ціни.

З огляду на наведене можна дійти висновку, що при визначенні бази оподаткування ПДВ операцій з реалізації платником податку на території України попередньо імпортованого ним товару, звичайна ціна та митна вартість, що є умовною розрахунковою величиною, яка розраховується відповідно до положень Митного кодексу України і застосовується при переміщенні товарів через митний кордон України (зокрема для ведення митної статистики), не є тотожними і не можуть бути порівнюваними.

Таким чином, висновок касаційного суду у справі, яка розглядається, про те, що згідно з пунктом 4.1 статті 4 Закону № 168/97-ВР база оподаткування ПДВ зазначених операцій має обмежуватися митною вартістю імпортованого товару, яка відповідає його звичайній ціні, не ґрунтується на вимогах чинного законодавства і є помилковим.

(постанова Верховного Суду України від 12 березня 2012 року у справі № 21-380а11 доповідач Тітов Ю.Г.)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень підпунктів 7.2.3 та 7.2.4 пункту 7.2 статті 7 Закону України від 3 квітня 1997 року № 168/97-ВР «Про податок на додану вартість» (чинного на час виникнення спірних правовідносин; далі – Закон № 168/97-ВР) щодо підстав для визначення податкового кредиту та відшкодування податку на додану вартість (далі – ПДВ) із державного бюджету.

Суди встановили, що між ЗАТ «Укртатнафта» та товариством з обмеженою відповідальністю "Таїз" (далі – ТОВ "Таїз") було укладено договори купівлі-продажу нафти сирової. За фактом здійснення поставки нафти ТОВ "Таїз" виписало на користь ЗАТ «Укртатнафта» належним чином оформлені податкові накладні.

Зменшення суми бюджетного відшкодування з ПДВ здійснено Кременчуцькою об'єднаною державною податковою інспекцією Полтавської області (далі – ОДПІ) у зв'язку з тим, що ТОВ "Таїз" не сплачувало до бюджету ПДВ внаслідок поширення на нього гарантій захисту іноземних інвестицій.

Відповідно до підпунктів 7.2.3 та 7.2.4 пункту 7.2 статті 7 Закону № 168/97-ВР податкова накладна складається у момент виникнення податкових зобов'язань продавця, а підприємства, звільнені від сплати податку до бюджету за рішенням суду, втрачають право, зокрема, на нарахування податку та складання податкової накладної.

Враховуючи, що, на час укладання договорів купівлі-продажу та виконання господарських зобов'язань за ними позивач та його контрагент могли усвідомлювати, що за цими операціями у продавця не виникають податкові зобов'язання з ПДВ, то, відповідно, могли передбачити те, що включення зазначеного податку в ціну товару сприятиме незаконному формуванню у покупця податкового кредиту з ПДВ.

Виходячи із сутності заперечень ОДПІ проти позову, остання мала надати суду всі необхідні докази, які підтверджують її доводи стосовно того, що позивач завідомо знав про звільнення його контрагента від сплати до бюджету ПДВ.

Таким чином, при встановленні апеляційним судом обставин, за яких позивач міг усвідомлювати, що його контрагент ТОВ "Таїз", який звільнений від сплати ПДВ, при формуванні ціни на товар включив ПДВ за ставкою 20 %, касаційний суд помилково виходив із того, що наявність у платника податку – позивача – виданої йому продавцем товару податкової накладної, оформленої з дотриманням вимог чинного законодавства, є достатньою підставою для визначення податкового кредиту та відшкодування ПДВ із державного бюджету.

(постанова Верховного Суду України від 12 березня 2012 року у справі № 21-270а11 доповідач Терлецький О.О.).

3. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень підпунктів 7.2.3, 7.2.6 пункту 7.2, підпункту 7.4.1 пункту 7.4 статті 7 Закону України від 3 квітня 1997 року № 168/97-ВР «Про податок на додану вартість» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 168/97-ВР) щодо випадків включення до податкового кредиту суму податку на додану вартість (далі– ПДВ), не підтверджену податковою накладною.

Відповідно до підпункту 7.4.1 пункту 7.4 статті 7 Закону № 168/97-ВР податковий кредит звітного періоду визначається виходячи із договірної (контрактної) вартості товарів (послуг), але не вище рівня звичайних цін, у разі якщо договірна ціна на такі товари (послуги) відрізняється більше ніж на 20 відсотків від звичайної ціни на такі товари (послуги), та складається із сум податків, нарахованих (сплачених) платником податку за ставкою, встановленою пунктом 6.1 статті 6 та статтею 8-1 цього Закону, протягом такого звітного періоду у зв'язку із: придбанням або виготовленням товарів (у тому числі при їх імпорті) та послуг з метою їх подальшого використання в оподатковуваних операціях у межах господарської діяльності платника податку; придбанням (будівництвом, спорудженням) основних фондів (основних засобів, у тому числі інших необоротних матеріальних активів та незавершених капітальних інвестицій в необоротні капітальні активи), у тому числі при їх імпорті, з метою подальшого використання у виробництві та/або поставці товарів (послуг) для оподатковуваних операцій у межах господарської діяльності платника податку.

Згідно з підпунктом 7.5.1 пункту 7.5 статті 7 зазначеного Закону датою виникнення права платника податку на податковий кредит вважається дата здійснення першої з подій: дата списання коштів з банківського рахунку платника податку в оплату товарів (робіт,

послуг), дата виписки відповідного рахунку (товарного чека) – в разі розрахунків з використанням кредитних дебетових карток або комерційних чеків, або дата отримання податкової накладної, що засвідчує факт придбання платником податку товарів (робіт, послуг).

Якщо платник не скористався правом подачі заяви, передбаченим підпунктом 7.2.6 пункту 7.2 статті 7 Закону № 168/97-ВР, і не звернувся до податкової інспекції зі скаргою, то він не має права включати до податкового кредиту суму ПДВ, не підтвержену податковою накладною.

У разі коли право платника на податковий кредит підтверджується податковими накладними, отриманими після закінчення податкових періодів, у яких фактично відбулися господарські операції, суми ПДВ, вказані у таких податкових накладних, можуть бути включені до складу податкового кредиту в податковому періоді, в якому такі податкові накладні отримані.

(постанова Верховного Суду України від 26 березня 2012 року у справі № 21-268а11 доповідач Терлецький О.О.)

080.000.000 Податковий контроль

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень пункту 11.29 статті 11 Закону України від 3 квітня 1997 року № 168/97-ВР «Про податок на додану вартість» (далі – Закон № 168/97-ВР) щодо випадків обов'язкового подання податкової декларації скороченої форми.

Так, у пункті 11.29 Закону № 168/97-ВР зазначено, що до 1 січня року, наступного за роком, в якому Верховна Рада України ратифікує протокол про приєднання України до Світової організації торгівлі, зупинити дію пункту 7.7 статті 7, пунктів 10.1 і 10.2 статті 10 цього Закону в частині сплати до бюджету податку на додану вартість (далі – ПДВ) щодо операцій з поставки товарів (робіт, послуг) власного виробництва, включаючи продукцію (крім підакцизних товарів), виготовлену на давальницьких умовах із власної сільськогосподарської сировини, за винятком операцій з поставки переробним підприємствам молока та м'яса живою вагою, що здійснюються сільськогосподарськими товаровиробниками незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, в яких сума, одержана від поставки сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки за попередній звітний (податковий) рік, становить не менше 50 відсотків загальної суми валового доходу підприємства. Для новостворених сільськогосподарських товаровиробників різних форм власності питома вага сільськогосподарської продукції в загальній сумі валового доходу підприємства в поточному році визначається за даними звітного періоду.

Зазначені кошти залишаються в розпорядженні сільськогосподарських товаровиробників і використовуються ними на придбання матеріально-технічних ресурсів виробничого призначення.

У разі нецільового використання акумульованих коштів вони стягуються до Державного бюджету України в безспірному порядку.

Порядок акумуляції та використання зазначених коштів визначається Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до абзацу 4 пункту 1.2 Порядку заповнення та подання податкової декларації з податку на додану вартість, затвердженого наказом ДПА від 30 травня 1997 року № 166 (zareєстрованого Міністерством юстиції України 9 липня 1997 року за № 250/2054), платники податку, у яких згідно з чинним законодавством (пункти 11.21, 11.29 Закону № 168/97-ВР) суми податку на додану вартість повністю залишаються у розпорядженні цих платників податку для цільового використання, подають податкову декларацію з ПДВ (скорочену). До такої податкової декларації включаються лише ті операції, що стосуються спеціальних режимів, установлених указаними пунктами.

Постановою Кабінету Міністрів України від 26 лютого 1999 року № 271 було затверджено Порядок акумуляції та використання коштів, які нараховуються сільськогосподарськими товаровиробниками – платниками податку на додану вартість щодо операцій з продажу товарів (робіт, послуг) власного виробництва, включаючи продукцію (крім підакцизних товарів), виготовлену на давальницьких умовах із власної сільськогосподарської сировини. У пункті 2 цього Порядку зазначено, що його дія поширюється на сільськогосподарських товаровиробників незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, котрі зареєстровані як платники ПДВ і одержали від продажу сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки за попередній звітний (податковий) рік суму, що становить не менш як 50 відсотків загальної суми валового доходу підприємства.

Суди встановили, що в січні 2008 року позивач зареєструвався платником фіксованого податку, оскільки питома вага реалізації ним сільськогосподарської продукції у 2007 році склала 92,2 %.

За змістом зазначених вище норм права спеціальний режим оподаткування, передбачений пунктом 11.29 Закону № 168/97-ВР поширюється на позивача, а отже, подання податкової декларації скороченої форми є його обов'язком.

(постанова Верховного Суду України від 20 лютого 2012 року у справі № 21-395а11 доповідач Панталієнко П.В.; постанова Верховного Суду України від 26 березня 2012 року у справі № 21-393а11 доповідач Тітов Ю.Г.; постанова Верховного Суду України від 3 липня 2012 року у справі № 21-204а12 доповідач Панталієнко П.В.)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень підпункту 15.3.1 пункту 15.3 статті 15 Закону України від 21 грудня 2000 року № 2181-III “Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами” (далі – Закон № 2181-III) щодо строків, які зазначені у вказаній нормі Закону.

Порядок повернення надміру сплаченого ПДВ було врегульовано Законом України від 3 квітня 1997 року № 168/97-ВР «Про податок на додану вартість» (чинного на момент виникнення спірних правовідносин; далі – Закон № 168/97-ВР).

Згідно з підпунктом 7.7.1 пункту 7.7 статті 7 Закону № 168/97-ВР суми податку, що підлягають сплаті до бюджету або відшкодуванню з бюджету, визначаються як різниця між загальною сумою податкових зобов'язань, що виникли у зв'язку з будь-якою поставкою товарів (робіт, послуг) протягом звітного періоду, та сумою податкового кредиту звітного періоду.

Відповідно до підпункту 7.7.3 пункту 7.7 статті 7 Закону № 168/97-ВР (у редакції, чинній на дату подачі декларації) підставою для отримання відшкодування є дані тільки податкової декларації за звітний період. За бажанням платника податку сума бюджетного відшкодування може бути повністю або частково зарахована в рахунок платежів із цього податку. Таке рішення платника податку відображається у податковій декларації.

Відповідно до підпункту 15.3.1 пункту 15.3 статті 15 Закону № 2181-III заяви на повернення надміру сплачених податків, зборів (обов'язкових платежів) або на їх відшкодування у випадках, передбачених податковими законами, можуть бути подані не пізніше 1095 дня, наступного за днем здійснення такої переплати або отримання права на таке відшкодування.

Системне тлумачення наведених норм дає підстави для висновку, що підпунктом 15.3.1 пункту 15.3 статті 15 Закону № 2181-III встановлено граничні строки для подання заяви на повернення надміру сплачених податків, зборів (обов'язкових платежів) або на їх відшкодування, і ця норма не встановлює строків, протягом яких здійснюється зарахування належної платнику повної суми бюджетного відшкодування шляхом зменшення податкових зобов'язань із цього податку наступних податкових періодів, якщо заява про таке відшкодування подана своєчасно.

(постанова Верховного Суду України від 6 лютого 2012 року у справі № 21-354а11 доповідач Кривенко В.В.).

3. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень частини п'ятнадцятої статті 50-1 Закону України від 5 листопада 1991 року № 1789-ХІІ «Про прокуратуру» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 1789-ХІІ) та статей 3, 4 Закону України від 22 травня 2003 року № 889-ІV «Про податок з доходів фізичних осіб» (далі – Закон № 889-ІV) щодо пріоритетності застосування норм вказаних законів.

Правило частини п'ятнадцятої статті 50-1 Закону № 1789-ХІІ, за яким було передбачено виплату прокурорам і слідчим у разі виходу на пенсію за вислугою років чи по інвалідності грошової допомоги без сплати податку у розмірі місячного заробітку, з якого обчислена пенсія, за кожен рік роботи прокурором, слідчим прокуратури чи на посадах у науково-навчальних закладах прокуратури було встановлено Законом України від 12 липня 2001 року № 2663-ІІІ «Про внесення змін до Закону «Про прокуратуру», який набрав чинності 24 липня 2001 року.

Згідно з підпунктом 4.2.1 пункту 4.2 статті 4 Закону № 889-ІV, який набрав чинності з 1 січня 2004 року, до загального місячного оподаткованого доходу фізичної особи включалися доходи у вигляді заробітної плати, інших виплат та винагород, нарахованих (виплачених) платнику податків відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору. До винятків зі складу зазначеного оподаткованого доходу, встановлених пунктом 4.3 зазначеної статті цього Закону, суми отриманої грошової допомоги при виході на пенсію за вислугою років чи по інвалідності прокурорам або слідчим прокуратури на підставі частини п'ятнадцятої статті 50-1 Закону № 1789-ХІІ не включалися.

Таким чином, положення статей 3, 4 Закону № 889-ІV є більш новими, порівняно з положеннями частини п'ятнадцятої статті 50-1 Закону № 1789-ХІІ, і за загальним правилом дії норм права у часі саме вони підлягали пріоритетному застосуванню до оподаткування грошової допомоги, виплаченої позивачу у зв'язку з його виходом на пенсію за вислугою років з органів прокуратури у вересні 2005 року.

Статтею 67 Конституції України визначено, що кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом.

Згідно зі статтею 1 Закону України від 25 червня 1991 року № 1251-ХІІ «Про систему оподаткування» ставки, механізм справляння податків і зборів (обов'язкових платежів), і пільг щодо оподаткування не можуть встановлюватися або змінюватися іншими законами України, крім законів про оподаткування.

Прикінцеві положення Закону № 889-ІV містять застереження, що у разі, якщо норми інших законів чи інших законодавчих актів, які містять правила оподаткування доходів (прибутків) фізичних осіб, суперечать нормам цього Закону, пріоритет мають норми цього Закону.

Таким чином положення статей 3, 4 Закону № 889-ІV є спеціальними у застосуванні до спірних правовідносин у порівнянні з частиною п'ятнадцятою статті 50-1 Закону № 1789-ХІІ, оскільки на час їх виникнення саме Законом № 889-ІV визначалися правила оподаткування будь-яких доходів фізичних осіб України, в тому числі і прокурорів та слідчих прокуратури.

(постанова Верховного Суду України від 3 липня 2012 року у справі № 21-162а12 доповідач Тітов Ю.Г.)

110.000.000 Державне регулювання банківської діяльності

110.060.020 Іноземна валюта

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статей 2, 4 Закону України від 23 вересня 1994 року № 185/94-ВР «Про порядок

здійснення розрахунків в іноземній валюті» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 185/94-ВР) щодо моменту вчинення імпоротної операції.

Позивач відповідно до Закону України від 16 квітня 1991 року № 959-ХІІ «Про зовнішньоекономічну діяльність» (далі – Закон № 959-ХІІ) є суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності, одним з видів якої згідно зі статтею 4 цього Закону є імпорт.

За змістом абзацу чотирнадцятого статті 1 Закону № 959-ХІІ та абзацу другого підпункту 1.1 Інструкції про порядок здійснення контролю за експортними, імпортними операціями, затвердженої постановою Національного банку України від 24 березня 1999 року № 136, імпорт – це купівля українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в іноземних суб'єктів господарської діяльності товарів з ввезенням або без ввезення цих товарів на територію України, включаючи купівлю товарів, призначених для власного споживання установами та організаціями України, розташованими за її межами.

Імпортна операція у розумінні статті 2 Закону № 185/94-ВР передбачає здійснення суб'єктом господарювання імпорту.

При цьому моментом здійснення імпорту відповідно до абзацу тридцять восьмого статті 1 Закону України від 16 квітня 1991 року № 959-ХІІ «Про зовнішньоекономічну діяльність» є момент перетину товаром митного кордону України або переходу права власності на зазначений товар, що експортується чи імпортується, від продавця до покупця.

Таким чином, моментом вчинення імпоротної операції, зокрема моментом поставки товару за такою операцією, для застосування статей 2, 4 Закону № 185/94-ВР є момент фактичного перетину імпортованим товаром митного кордону України.

(постанова Верховного Суду України від 16 січня 2012 року у справі № 21-412а11 доповідач Маринченко В.Л.)

150.000.000 Земельне законодавство

150.040.000 Надання і вилучення земель

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень пункту 12 розділу X Перехідних положень Земельного кодексу (далі – ЗК) щодо відсутності/наявності повноважень у органів місцевого самоврядування розпоряджатися землями державної і комунальної власності, на яких розташовані державні, в тому числі казенні, підприємства, господарські товариства, у статутних фондах яких державі належать частки (акції, паї).

Відповідно до статті 1 ЗК земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави.

В Україні згідно з вимогами статті 78 ЗК земля може перебувати у приватній, комунальній та державній власності.

Положеннями статті 142 цього самого Кодексу встановлено порядок припинення права постійного користування земельною ділянкою у разі добровільної відмови землекористувача, за яким останній повинен надати власнику земельної ділянки відповідну заяву, на підставі якої власник приймає рішення про припинення права користування земельною ділянкою, про що повідомляє органи державної реєстрації.

Статтею 19 Конституції України передбачено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Законодавець в пункті 12 розділу X Перехідних положеннях ЗК (в редакції від 16 березня 2010 року, яка була чинною на момент виникнення спірних правовідносин), незважаючи на місцезнаходження землі, виключив можливість органів місцевого самоврядування розпоряджатися землями державної і комунальної власності, на яких

розташовані державні, в тому числі казенні, підприємства, господарські товариства, у статутних фондах яких державі належать частки (акції, паї). Водночас, виходячи зі змісту приписів статті 84 ЗК, зазначені вище землі державної власності взагалі не можуть передаватись у комунальну та (або) приватну власність. Також, за змістом вказаної статті ЗК право державної власності на землю набувається і реалізується державою через органи виконавчої влади.

Крім цього, відповідно до пункту «г» частини першої статті 12 ЗК до повноважень органів місцевого самоврядування в галузі земельних відносин належить вилучення земельних ділянок із земель комунальної, а не державної власності.

У свою чергу, Верховний Суд України не може погодитися з висновком судів попередніх інстанцій, що Санаторій не є державним підприємством, в розумінні статті 63 Господарського кодексу України, оскільки за змістом статті 73 цього ж Кодексу, залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного капіталу, Санаторій є державним унітарним підприємством.

Аналіз наведених норм матеріального права дає підстави вважати, що селищна рада, приймаючи оспорюване рішення, не врахувала особливого правового статусу земельної ділянки та вийшла за межі повноважень, наданих їй Конституцією та законами України.

(постанова Верховного Суду України від 20 лютого 2012 року у справі № 21-367а11 доповідач Панталієнко П.В.)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статті 141 Земельного кодексу України (далі – ЗК) щодо добровільної відмови від права постійного користування земельною ділянкою.

Закарпатського інституту агропромислового виробництва Української академії аграрних наук (у подальшому змінив назву на Закарпатський інститут агропромислового виробництва Національної академії аграрних наук України; далі – Інститут) до Мужіївської сільської ради Берегівського району Закарпатської області (далі – Сільрада)

Стаття 141 ЗК закріплює, серед інших, такі підстави припинення права користування земельною ділянкою, як: а) добровільна відмова від права користування земельною ділянкою; б) вилучення земельної ділянки у випадках, передбачених ЗК.

Статтями 142, 149 ЗК передбачено умови добровільної відмови від права власності або права постійного користування земельною ділянкою та, відповідно, порядок вилучення земельних ділянок.

Суди встановили, що листами від 27 вересня 2006 року № 72 та № 271 Закарпатський інститут агропромислового виробництва Української академії аграрних наук (у подальшому змінив назву на Закарпатський інститут агропромислового виробництва Національної академії аграрних наук України; далі – Інститут) повідомив Мужіївську сільську раду Берегівського району Закарпатської області (далі – Сільрада) про відмову від господарського двору, що відноситься до фруктосховища і знаходиться по АДРЕСА_1, та зазначив, що для офіційної передачі ділянки землі під господарським двором необхідно встановити межі цієї території, для чого слід провести геодезичну зйомку. Тобто у зазначених листах позивача йшлося про земельну ділянку під господарським двором, що відноситься до фруктосховища, а не про 3,3 га землі, яка вилучена Сільрадою.

Таким чином, Вищий адміністративний суд України, скасовуючи рішення судів попередніх інстанцій та відмовляючи в задоволенні позову, помилково застосував статтю 142 ЗК і дійшов висновку, що землекористувач своїми листами добровільно відмовився від права постійного користування всією земельною ділянкою, яка знаходиться по АДРЕСА_1, що призвело до неправильного застосування статті 141 ЗК.

Крім того, ухвалюючи рішення по суті, касаційний суд погодився з висновком судів першої та апеляційної інстанцій про те, що цей спір є справою адміністративної юрисдикції. Проте з таким висновком погодитися не можна з огляду на нижченаведене.

Відповідно до частини першої статті 2 КАС завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень.

Частиною другою статті 2 КАС передбачено, що до адміністративних судів можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності Конституцією чи законами України встановлено інший порядок судового провадження. Цю норму слід розуміти в системному зв'язку з частиною першою тієї самої статті, з якої випливає, що захист прав та інтересів юридичних осіб шляхом оскарження до адміністративного суду будь-яких рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень можливий лише у сфері публічно-правових відносин.

Суди встановили, що спірні правовідносини виникли у зв'язку із прийняттям відповідачем рішень про вилучення земельної ділянки, яка була надана позивачу у постійне користування на підставі державного акта, та надання її за договором оренди третій особі, яка придбала розташовану на цій земельній ділянці нежитлову будівлю за договором купівлі-продажу.

Згідно з пунктом 1 частини першої статті 12 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК) справи, зокрема у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні господарських договорів та з інших підстав, підвідомчі господарським судам.

Таким чином, при визначенні підсудності справи суди мали виходити з характеру спірних правовідносин, прав та інтересів, за захистом яких звернувся позивач. Інститут подав позов з метою захистити своє право користування земельною ділянкою, яке, на його думку, порушене його власником – територіальною громадою в особі Сільради – внаслідок прийняття останньою рішень, спрямованих на передачу цієї земельної ділянки в оренду третій особі. Під час вирішення такого спору господарський суд не застосовує акти державних та інших органів, якщо ці акти не відповідають законодавству України (частина друга статті 4 ГПК).

Відповідно до пункту 1 частини другої статті 17 КАС юрисдикція адміністративних судів поширюється на спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів або правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності. Вжитий у цій процесуальній нормі термін “суб'єкт владних повноважень” означає орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їхню посадову чи службову особу, інший суб'єкт при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень (пункт 7 частини першої статті 3 КАС). Таким чином, до компетенції адміністративних судів належать спори фізичних чи юридичних осіб з органом державної влади, органом місцевого самоврядування, їхньою посадовою або службовою особою, предметом яких є перевірка правильності рішень, дій чи бездіяльності цих органів (осіб), прийнятих або вчинених ними при здійсненні владних управлінських функцій.

Статтею 12 ЗК передбачено, що сільська рада має право розпоряджатися землями територіальних громад, яке вона здійснює шляхом: передачі земельних ділянок комунальної власності у власність громадян та юридичних осіб відповідно до цього Кодексу; надання земельних ділянок у користування і вилучення їх із земель комунальної власності відповідно до цього Кодексу; викупу земельних ділянок для суспільних потреб відповідних територіальних громад сіл, селищ, міст; організації землеустрою; координації діяльності місцевих органів земельних ресурсів; здійснення контролю за використанням та охороною земель комунальної власності, додержанням земельного й екологічного законодавства; обмеження, тимчасової заборони (зупинення) використання земель громадянами та юридичними особами в разі порушення ними вимог земельного законодавства; підготовки висновків щодо вилучення (викупу) і надання земельних ділянок відповідно до цього

Кодексу; встановлення та зміни меж районів у містах із районним поділом; інформування населення щодо вилучення (викупу), надання земельних ділянок; внесення пропозицій до районної ради щодо встановлення і зміни меж сіл, селищ, міст; вирішення земельних спорів; вирішення інших питань у галузі земельних відносин відповідно до закону.

При цьому, як убачається зі змісту зазначеної статті, сільська рада має рівні права з громадянами та юридичними особами, з якими вона вступає у відносини щодо володіння, користування і розпорядження землею.

Таким чином, при здійсненні повноважень власника землі рада є не суб'єктом владних повноважень у тому значенні цього терміна, в якому його вжито у пункті 1 частини першої статті 17 КАС, а рівноправним суб'єктом земельних відносин, дії якого спрямовані на реалізацію свого права розпоряджатися землею.

Відповідно до пункту 1 частини першої статті 3 КАС справу адміністративної юрисдикції визначено як переданий на вирішення адміністративного суду публічно-правовий спір, у якому хоча б однією зі сторін є орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа або інший суб'єкт, який здійснює владні управлінські функції на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень.

Спір у справі, що розглядається, не є адміністративним, оскільки вимоги позивача не стосуються захисту його прав, свобод та інтересів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади.

У той же час Верховний Суд України позбавлений можливості усунути розбіжності у застосуванні норм процесуального права, які призвели до ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах, оскільки відповідно до статті 235 КАС Верховний Суд України переглядає судові рішення в адміністративних справах виключно з підстав і в порядку, встановлених цим Кодексом, а підставою для перегляду судових рішень в адміністративних справах є неоднакове застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права.

Відповідно до частини першої статті 243 КАС суд задовольняє заяву у разі неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах.

Згідно з частиною другою зазначеної статті якщо суд установить, що судові рішення у справі, яка переглядається, є незаконним, він скасовує його повністю або частково і направляє справу на новий розгляд до суду касаційної інстанції.

Оскільки у цій справі, безвідносно до вирішення питання про усунення розбіжностей у застосуванні норм процесуального права, яке в даний час до повноважень Верховного Суду України не належить, неоднаковість правозастосування норм матеріального права підтвердилася, – заяву Інституту про перегляд ухвалених рішень слід задовольнити.

Вчинена з порушенням діючого законодавства добровільна відмова від права постійного користування невизначеною частиною земельної ділянки не може розцінюватися як добровільна відмова від права постійного користування усією земельною ділянкою та бути підставою припинення зазначеного права згідно зі статтею 141 Земельного кодексу України.

(постанова Верховного Суду України від 9 квітня 2012 року у справі № 21-291a11 доповідач Терлецький О.О.).

150.050.000 Плата за землю. Земельний податок. Орендна плата

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень Закону України від 6 вересня 2005 року № 2806-IV “Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності” (далі – Закон № 2806-IV) та Порядку виконання земельно-кадастрових робіт та надання послуг на платній основі державними органами земельних ресурсів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 1 листопада 2000 року № 1619 (далі – Порядок, постанова № 1619 відповідно) щодо

видів земельно-кадастрових робіт і послуг, які можуть виконувати та надавати державні органи земельних ресурсів на платній основі.

Відповідно до існуючого в Україні порядку встановлення, застосування цін та тарифів, контролю за їх дотриманням в народному господарстві застосовуються вільні ціни і тарифи, державні фіксовані та регульовані ціни і тарифи.

Згідно із Законом України від 3 грудня 1990 року № 507-ХІІ “Про ціни і ціноутворення” (далі – Закон № 507-ХІІ) державне регулювання цін і тарифів здійснюється шляхом встановлення державних фіксованих цін (тарифів), граничних рівнів цін (тарифів) або граничних відхилень від державних фіксованих цін і тарифів. Державні фіксовані та регульовані ціни і тарифи на товари та послуги встановлюються державними органами України.

Відповідно до пункту 21 Повноважень (в редакції чинній на час виникнення спірних відносин) ціни (тарифи) на розроблення документації із землеустрою та проведення землеоціночних робіт; граничні розміри плати з виконання землевпорядних робіт у разі безоплатної передачі громадянам України земельних ділянок відповідно до законодавства встановлює та визначає Держкомзем за погодженням з Мінфіном та Мінекономіки

Пунктом 2 Порядку визначено, що виконання земельно-кадастрових робіт та надання послуг здійснюється на платній основі відповідно до поданих заяв та укладених договорів. Пунктом 5 Порядку визначено види земельно-кадастрових робіт і послуг, які можуть виконувати та надавати державні органи земельних ресурсів на платній основі.

До таких, зокрема, віднесено послуги з надання консультацій з питань оформлення прав на земельні ділянки, державного земельного кадастру, кількісної та якісної характеристики земельних угідь, економічної та грошової оцінки земель, інших питань використання та охорони земель.

Розділом 6.1 Розмірів оплати земельно-кадастрових робіт та послуг, затверджених спільним наказом, прийнятим на виконання постанови № 1619, в межах надання зазначених консультацій і довідок встановлена вартість послуг з підготовки висновків з надання земельних ділянок у користування на замовлення фізичних та юридичних осіб у розмірі 30 та 80 грн відповідно; із видачі висновків щодо умов надання земельної ділянки, технічних умов на рекультивацію земель на замовлення юридичних осіб у розмірі – 70 грн.

Аналіз положень Закону № 507-ХІІ та нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до нього, дає підстави для висновку, що дії Управління щодо застосування встановлених спільним наказом фіксованих розмірів оплати за надання вищезазначених послуг узгоджувались з вимогами чинного законодавства і відповідали встановленій державній дисципліні цін.

Визначення ж таких висновків документами дозвільного характеру суперечить положенням статті 1 Закону № 2806-IV, оскільки вони надаються землевпорядними органами на замовлення фізичних та юридичних осіб як консультації та довідки і не є обов’язковими для провадження цими особами певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності та/або без наявності яких вони не можуть проваджувати певні дії щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності.

(постанова Верховного Суду України від 5 березня 2012 року у справі № 21-349а11 доповідач Тітов Ю.Г.; постанова Верховного Суду України від 26 березня 2012 року у справі № 21-277а11 доповідач Терлецький О.О.; постанова Верховного Суду України від 27 березня 2012 року у справі № 21-63а12 доповідач Гусак М.Б.; постанова Верховного Суду України від 10 квітня 2012 року у справі № 21-54а12 доповідач Коротких О.А.; постанова Верховного Суду України від 11 червня 2012 року у справі № 21-284а11 доповідач Терлецький О.О.)

170.000.000 Державне регулювання транспорту

170.010.000 Загальні питання транспорту

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень частини першої статті 7 Закону України від 5 квітня 2001 року № 2344-III «Про автомобільний транспорт» (далі – Закон № 2344-III) щодо повноважень органів виконавчої влади з організації пасажирських перевезень на автобусних маршрутах загального користування.

Відповідно до статті 6 Закону № 2344-III, яка визначає систему органів державного регулювання та контролю у сфері автомобільного транспорту, Рада міністрів Автономної Республіки Крим та обласні державні адміністрації формують у приміському та міжміському сполученні мережу автобусних маршрутів загального користування, які не виходять за межі території Автономної Республіки Крим чи області, та здійснюють контроль за виконанням транспортного законодавства на відповідній території згідно з повноваженнями, визначеними законами України.

Згідно з абзацом третім частини першої статті 7 зазначеного Закону організація пасажирських перевезень на міжміських та приміських автобусних маршрутах загального користування, які не виходять за межі території області (внутрішньообласні маршрути), покладається на Раду міністрів Автономної Республіки Крим чи обласні державні адміністрації; організацію ж пасажирських перевезень на міжобласних автобусних маршрутах за правилами абзацу другої частини першої цієї статті здійснює урядовий орган державного управління на автомобільному транспорті.

Статтею 43 Закону № 2344-III передбачено, що визначення автомобільного перевізника на автобусному маршруті загального користування здійснюється виключно на конкурсних засадах.

За змістом статті 44 цього Закону організація проведення конкурсу та визначення умов перевезень покладаються на органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Кабінет Міністрів України постановою від 3 грудня 2008 року № 1081 затвердив Порядок проведення конкурсу з перевезення пасажирів на автобусному маршруті загального користування, який є обов'язковим для виконання органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами (організаціями), залученими на договірних умовах для організації забезпечення проведення конкурсів, конкурсними комітетами та автомобільними перевізниками.

Пунктом 4 зазначеного Порядку встановлено, що обласні державні адміністрації є організаторами підготовки та проведення конкурсу з перевезення пасажирів на міжміському і приміському маршрутах, які не виходять за межі області (внутрішньообласний маршрут), у тому числі, які проходять від м. Києва до населених пунктів Київської області.

Наведена норма не суперечить положенням частини першої статті 7 Закону № 2344-III, а деталізує її, визначаючи, що маршрути від населених пунктів Київської області до м. Києва не належать до міжобласних чи міських маршрутів, організацію перевезень на яких згідно з вимогами цієї статті мають здійснювати урядовий орган державного управління на автомобільному транспорті та органи місцевого самоврядування відповідно.

Закон № 2344-III, як і Закон України від 15 січня 1999 року № 401-XIV «Про столицю України – місто-герой Київ», не пов'язує обсяг повноважень Київської облдержадміністрації щодо організації перевезень на внутрішньообласних міжміських та приміських маршрутах зі спеціальним статусом м. Києва як столиці України, яке є не лише адміністративним центром держави, а й адміністративним центром Київської області, оскільки є місцем розташування відповідних органів виконавчої, представницької та судової влади обласного рівня.

За змістом статті 7 Закону № 2344-III маршрути між населеними пунктами області та обласним центром є внутрішньообласними, тому дії щодо організації перевезень на таких маршрутах віднесено до повноважень обласної державної

адміністрації як органу державного регулювання та контролю у сфері автомобільного транспорту в межах області.

Отже, висновок касаційного суду у справі, що розглядається, про протиправність дій Київської облдержадміністрації щодо організації пасажирських перевезень на автобусних маршрутах загального користування, початковий/кінцевий пункти яких знаходяться у населених пунктах цієї області та у м. Києві, не ґрунтується на правильному застосуванні норм матеріального права.

(постанова Верховного Суду України від 29 травня 2012 року у справі № 21-123а12 доповідач Маринченко В.Л.).

170.100.000 Тарифи, збори, штрафи, пільги на транспорті. Безоплатний проїзд

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень пунктів 35, 36 Положення про портові збори, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2000 року № 1544 (далі – Положення) щодо особливостей сплати портового збору.

Портові збори – це платежі, що стягуються із судновласників і вантажовласників у торговельних портах портовою і місцевою адміністраціями, іншими органами для покриття витрат на будівництво та утримання портів, підхідних шляхів до них, маяків, наглядових органів та інше.

Статтею 84 Кодексу торговельного мореплавства України (далі – КТМ) встановлено, що у морському порту справляються такі цільові портові збори: корабельний, причальний, якірний, каналний, маяковий, вантажний, адміністративний та санітарний. Інші види зборів можуть встановлюватися законодавчими актами України. Розмір портових зборів установлюється Кабінетом Міністрів України. Використання портових зборів допускається виключно за їх цільовим призначенням.

Постановою від 12 жовтня 2000 року № 1544 Кабінет Міністрів України затвердив Положення, яке містить перелік зборів, що стягуються у портах України, зокрема санітарний збір.

Згідно з пунктом 35 Положення справляння санітарного збору передбачає: обов'язкове прийняття портом із судна усіх видів забруднень (за винятком баластних вод) за весь час стоянки судна в порту, а також виконання своїми силами і за свій рахунок операцій, пов'язаних з прийняттям забруднень (подача і прибирання плавзасобів, надання контейнерів та інших місткостей для збирання сміття, перевантажувальні операції, шлангування, відшлангування тощо); обов'язкове здавання судном у порту всіх наявних на борту видів забруднень з метою запобігання їх скиданню у море. Здавання забруднень засвідчується відповідною довідкою порту.

Ставки санітарного збору із суден групи «А», встановлені у пункті 36 Положення, обчислюються виходячи з об'єму судна або самохідної частини складеної плавучої споруди та не залежать від розміру або кількості проведених заходів, передбачених пунктом 35 Положення.

Аналіз цих норм дає підстави вважати, що незалежно від кількості і об'єму відходів та факту їх наявності на судні ставка за їх прийняття щоразу буде однаковою для суден відповідної групи.

Згідно з Положенням портові збори стягуються за кожний вхід у порт та вихід із нього. Відповідно до пункту 2 Положення сплата портових зборів здійснюється до виходу судна із порту <...>.

Статтею 1 Водного кодексу України (далі – ВК) визначено, що забруднення вод – це надходження до водних об'єктів забруднюючих речовин, а забруднююча речовина – це речовина, яка привноситься у водний об'єкт в результаті господарської діяльності людини.

Основним документом, що регулює питання охорони Чорного моря, є Конвенція про захист Чорного моря від забруднення. Цей документ передбачає, що Договірні Сторони скорочують і зберігають під контролем забруднення морського середовища Чорного моря з

будь-яких джерел, договірні сторони повинні співробітничати з метою запобігання забрудненню морського середовища, кожна Договірна Сторона приймає норми і правила щодо відповідальності за шкоду, заподіяну особами морському середовищу в районах, над якими вона здійснює суверенітет або юрисдикцію. Конвенція містить ряд інших статей, які передбачають співробітництво держав для поліпшення екологічної ситуації Чорного моря.

Відповідно до частини другої статті 102 ВК охорона внутрішніх морських вод та територіального моря від забруднення та засмічення здійснюється відповідно до правил, що затверджуються Кабінетом Міністрів України, інших актів законодавства.

Постановою Кабінету Міністрів України від 29 лютого 1996 року № 269 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 29 березня 2002 року № 431) затверджено Правила охорони внутрішніх морських вод і територіального моря України від забруднення та засмічення (далі – Правила). Цими Правилами встановлено вимоги щодо скидання із суден у морське середовище забруднюючих речовин, або вод, що їх містять, пломбування запірних пристроїв, призначених для скидання забруднюючих речовин адміністрацією порту. Визначено, що морські порти забезпечують приймання з суден забруднюючих речовин або вод, що їх містять; приймання з суден сміття та відходів з розміщенням їх на об'єктах поводження з відходами; очищення своїх акваторій від забруднюючих речовин та сторонніх предметів і матеріалів; локалізацію та ліквідацію наслідків аварійних скидів забруднюючих речовин або вод, що їх містять, в межах своїх акваторій. Порти повинні бути укомплектовані суднами-збирачами, спеціальними засобами для локалізації та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Отже, такий портовий збір, як санітарний, є заходом, направленим на запобігання забрудненню моря скиданням відходів та інших матеріалів, і спрямовує судновласників охороняти морське середовище.

Щодо ненадання відповідних знижок при нарахуванні плати за роботу буксирів при швартовних операціях, за порушення порядку застосування тарифів на послуги, що надаються за оформлення прибуття суден у порт і виходу з порту, слід зазначити таке.

Відповідно Зборів і плати за послуги, що надаються суднам закордонного плавання у морських портах України, затверджених наказом Міністерства транспорту України від 27 червня 1996 року № 214 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 24 липня 1996 року за № 374/1399; далі – Збори і плата), збори та плата (лоцманський збір, збір за користування послугами служби регулювання рухом суден, швартовний збір, плата за роботу буксирів при швартовних операціях, плата за користування плавзасобами, плата за агентські послуги, супервайзерська винагорода) справляються у морських портах із суден закордонного плавання і плавучих споруд, що плавають під Державним Прапором України та іноземним прапором.

Умови плати за роботу буксирів при швартовних операціях зазначені у пунктах 34–41 Зборів і плати.

Пунктом 39 Зборів і плати встановлено, що для суден, які використовують при швартовних операціях підрулювальний пристрій, надається знижка в розмірі 25 відсотків.

Згідно з наказом Порту від 27 березня 2008 року № 124 «Про надання підтверджуючих документів при нарахуванні знижок по портовим зборам та послугам» для надання знижок при нарахуванні плати за роботу буксирів при швартовних операціях для підтвердження факту роботи підрулювального пристрою агентами повинні надаватися сертифікати або інші наявні документи.

Суди першої та апеляційної інстанцій правильно вказали, що лоцманські квитанції не можуть вважатися належними документами для підтвердження права судновласника на отримання знижок при нарахуванні плати за роботу буксирів при швартовних операціях, оскільки лоцманська квитанція є документом, що підтверджує факт надання лоцманських послуг та не містить обов'язкової графі для відображення факту роботи підрулювального пристрою.

Щодо встановлення позивачем тарифів на послуги з оформлення приходу суден у порт та виходу з нього, суд дійшов таких висновків.

Статтею 1 КТМ встановлено, що цей Кодекс регулює відносини, які виникають з торговельного мореплавства.

У статті 88 КТМ визначено функції капітанів морських портів, до яких, зокрема, належить оформлення приходу суден у порт і виходу з порту.

Положенням та Зборами і платою не затверджено вичерпного переліку послуг, що надаються суднам, та плати, що справляється з них у морських торговельних портах України.

Відповідно до пункту 62 Зборів і плати при наданні судновласникам інших послуг, не передбачених цими Зборами і платою, застосовуються вільні ціни відповідно до законодавства.

Виходячи з наведеного плата за послуги з оформлення приходу суден у порт та виходу суден з порту є послугою, яка надається за вільними цінами.

(постанова Верховного Суду України від 27 лютого 2012 року у справі № 21-453a11 доповідач Кривенко В.В.).

180.000.000 Державне регулювання зв'язку, інформації та інформатизації

180.080.000 Тарифи, збори, пільги на послуги зв'язку

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень пункту 16 частини першої статті 32 Закону України від 18 листопада 2003 року № 1280-IV «Про телекомунікації» (далі — Закон № 1280-IV) щодо порядку надання за особистим зверненням споживача безоплатно послуг щодо розшифровки суми за надані телекомунікаційні послуги.

На підставі вимог Закону України від 3 грудня 1990 року № 507-XII «Про ціни і ціноутворення» (далі – Закон № 507-XII) державне регулювання цін і тарифів здійснюється шляхом встановлення державних фіксованих цін (тарифів), граничних рівнів цін (тарифів) або граничних відхилень від державних фіксованих цін і тарифів. Державні фіксовані та регульовані ціни і тарифи на товари та послуги встановлюються державними органами України.

Відповідно до статті 66 Закону № 1280-IV, тарифи на телекомунікаційні послуги встановлюються операторами, провайдерами телекомунікацій самостійно, за винятком випадків, коли тарифи на загальнодоступні послуги підлягають державному регулюванню шляхом встановлення граничних або фіксованих тарифів.

Згідно зі статтею 62 Закону № 1280-IV до загальнодоступних телекомунікаційних послуг належать: підключення кінцевого обладнання споживача до телекомунікаційних мереж загального користування (універсальний доступ), послуги фіксованого телефонного зв'язку в межах зони нумерації (місцевий телефонний зв'язок), а також виклик служб екстреної допомоги, послуги довідкових служб.

Відповідно до пункту 16 частини першої статті 32 Закону № 1280-IV споживачі під час замовлення та/або отримання телекомунікаційних послуг мають право на безоплатне отримання від оператора, провайдера телекомунікацій рахунків за надані телекомунікаційні послуги. За особистим зверненням споживача з урахуванням технічної можливості обладнання телекомунікаційної мережі нарахована до оплати сума за надані послуги повинна бути розшифрована тільки за той розрахунковий період, до якого споживач має претензії, із зазначенням номера абонента, якого викликав споживач, виду послуги, часу початку і закінчення кожного сеансу зв'язку, обсягу наданих послуг, суми коштів до сплати за кожний сеанс зв'язку.

Право споживачів на безоплатне отримання від оператора, провайдера рахунків за нараховані до оплати суми за надані телекомунікаційні послуги, до яких він має претензії, також передбачено пунктами 31 та 107 Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2005 року № 720 (чинних на час виникнення спірних відносин; далі – Правила; постанова № 720 відповідно).

Згідно з абзацом десятим пункту 31 Правил споживач під час замовлення та/або отримання телекомунікаційних послуг має право на безоплатне отримання від оператора, провайдера рахунків за надані телекомунікаційні послуги. За особистим зверненням споживача з урахуванням технічної можливості обладнання телекомунікаційної мережі нарахована до оплати сума за надані послуги повинна бути розшифрована тільки за той період, до якого споживач має претензії, із зазначенням номера абонента, якого викликав споживач, виду послуги, початку і закінчення її надання, обсягу, суми коштів до сплати.

Відповідно до абзацу чотирнадцятого пункту 107 цих Правил за особистим зверненням споживача з урахуванням технічної можливості обладнання телекомунікаційної мережі оператор, провайдер надає інформацію про телефонні розмови, що відбулися, відповідно до абзацу десятого пункту 31 цих Правил.

Разом із тим згідно з пунктом 27 Правил оператори, провайдери мають право на установлення тарифів на телекомунікаційні послуги, що ними надаються, крім тих, що відповідно до Закону № 1280-IV підлягають державному регулюванню.

Згідно з наказом Голови правління ВАТ від 30 грудня 2003 року № 497 «Про внесення доповнень до Тарифів на додаткові послуги місцевого телефонного електрозв'язку та інші послуги, що надаються ВАТ» передбачено плату за надання на прохання абонента інформації про проведені місцеві телефонні розмови при почасовому обліку розмов з одного телефонного номера з урахуванням технічної можливості.

Суди встановили, що за період з 1 лютого 2007 року по 31 січня 2008 року позивач надав 241 безоплатну довідку про проведені місцеві телефонні розмови за розрахункові періоди, до яких споживачі мали претензії, та 6 308 платних довідок про проведені місцеві телефонні розмови за заявами абонентів. Інспекція дійшла висновку про те, що ВАТ на порушення вимог статті 32 Закону № 1280-IV необґрунтовано отримував від споживачів плату за надання інформації про проведені місцеві телефонні розмови за заявами абонентів.

На думку Верховного Суду, у пункті 16 частини першої статті 32 Закону № 1280-IV передбачено право абонента на безоплатне отримання від оператора рахунків про проведені місцеві розмови із розшифровкою нарахованої до оплати суми тільки за той розрахунковий період, до якого споживач має претензії. Щодо отримання на прохання абонента (за його заявою) інформації про проведені ним місцеві телефонні розмови, стосовно яких він не має претензій, то ця послуга належить до переліку додаткових телекомунікаційних послуг, вартість яких встановлюється внутрішніми актами ВАТ та не належить до сфери державного регулювання.

Таким чином, аналіз наведених вище норм Закону № 1280-IV та Правил дає підстави вважати, що у пункті 16 частини першої статті 32 цього Закону передбачено порядок надання за особистим зверненням споживача безоплатно послуг щодо розшифровки суми за надані телекомунікаційні послуги лише за той розрахунковий період, до якого споживач має претензії. Надання за заявою абонента розшифровок щодо тривалості та напрямку телефонних дзвінків за будь-який розрахунковий період, до якого споживач не має претензій, не підпадає під дію пункту 16 частини першої статті 32 Закону № 1280-IV. За таких обставин філія ВАТ при наданні спірних послуг споживачам діяла правомірно.

(постанова Верховного Суду України від 24 квітня 2012 року у справі № 21-35a12 доповідач Коротких О.А.; постанова Верховного Суду України від 15 травня 2012 року у справі № 21-114a12 доповідач Панталієнко П.В; постанова Верховного Суду України від 5 червня 2012 року у справі № 21-133a12 доповідач Гусак М.Б.).

210.000.000 Митне законодавство

210.040.000 Митний контроль

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статті 267 Митного кодексу України (далі – МК), статті 10 Закону України від 3 квітня 1997 року № 168/97-ВР «Про податок на додану вартість» (чинного на час виникнення

спірних правовідносин; далі – Закон № 168/97-ВР) та підпункту 4.2.2 пункту 4.2 статті 4 Закону України від 21 грудня 2000 року № 2181-III «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» (чинного на час виникнення спірних правовідносин; далі – Закон № 2181-III) щодо правових підстав для прийняття податкових повідомлень про донарахування податкових зобов'язань.

Пропуск товарів і транспортних засобів через митний кордон України – це дозвіл митного органу на переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України з урахуванням заявленої мети такого переміщення після проведення митних процедур (пункт 35 статті 1 МК).

У пункті 19 статті 1 МК наведено визначення терміна «митні процедури» – це операції, пов'язані зі здійсненням митного контролю за переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон України, митного оформлення цих товарів і транспортних засобів, а також зі справлянням передбачених законом податків і зборів.

Отже, митні процедури охоплюють митний контроль, митне оформлення та справляння податків і зборів. При цьому виконання митним органом дій (процедур), які пов'язані із закріпленням результатів митного контролю товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, та мають юридичне значення для подальшого використання цих товарів і транспортних засобів, є митним оформленням.

Митне оформлення вважається завершеним після виконання митним органом митних процедур, визначених ним на підставі МК відповідно до заявленого митного режиму.

Незалежно від закінчення операцій митного контролю, оформлення та пропуску товарів і транспортних засобів митний контроль за ними може здійснюватися, якщо є достатні підстави вважати, що мають місце порушення законодавства України чи міжнародного договору України, укладеного в установленому законом порядку, контроль за виконанням яких покладено законом на митні органи (стаття 69 МК).

Аналіз наведених норм свідчить про можливість митного контролю після завершення митного оформлення за умови обґрунтованої підозри, що під час пропуску товарів і транспортних засобів через митний кордон України було допущено порушення законодавства України.

Відповідно до статті 265 МК порядок контролю правильності визначення митної вартості товарів після закінчення операції митного контролю, оформлення та пропуску через митний кордон України товарів і транспортних засобів та донарахування обов'язкових платежів визначається Кабінетом Міністрів України.

Статтею 25 Закону України від 5 лютого 1992 року № 2097-XII «Про Єдиний митний тариф» встановлено, що мито, не сплачене у строки, на які було надано відстрочку та розстрочку сплати, а так само не сплачене в результаті інших дій, що спричинили його недобір, стягується за розпорядженням митних органів України у безспірному порядку.

Наведені норми права дають підстави вважати, що за наслідками перевірки правильності визначення митної вартості товарів можуть бути донараховані обов'язкові платежі.

Касаційний суд на обґрунтування своїх висновків послався на вимоги підпункту 4.2.1 пункту 4.2 статті 4 Закону № 2181-III, відповідно до якого платник податків не несе відповідальності за своєчасність, достовірність та повноту нарахування суми податкового зобов'язання, якщо вона розрахована контролюючим органом, а також підпункту 4.2.2 цієї статті, згідно з яким контролюючий орган зобов'язаний самостійно визначити суму податкового зобов'язання, у разі якщо дані документальних перевірок результатів діяльності платника податків свідчать про заниження або завищення суми його податкових зобов'язань, заявлених у податкових деклараціях.

Наведений випадок визначення податкових зобов'язань контролюючим органом і, як наслідок, звільнення (у цьому випадку) платника податку від відповідальності за несвоечасність, недостовірність та неповноту нарахування суми податкового зобов'язання не застосовується для визначення обов'язкових платежів під час пропуску товарів і

транспортних засобів через митний кордон України, оскільки митну вартість товарів, які переміщуються через митний кордон України, у більшості випадків визначає декларант, а не контролюючий орган. Зокрема, відповідно до статті 273 МК у разі якщо митна вартість товарів не може бути визначена шляхом послідовного використання методів, зазначених у статтях 267–272 цього Кодексу, митна вартість оцінюваних товарів визначається з використанням способів, які не суперечать законам України і є сумісними з відповідними принципами і положеннями Генеральної угоди з тарифів і торгівлі. Резервний метод визначення митної вартості може застосовуватися безпосередньо митним органом, який у такому випадку визначає митну вартість товару та обов'язкові платежі, а декларант не може нести відповідальності за несвоєчасність, недостовірність та неповноту нарахування суми податкового зобов'язання.

Це правило не може бути застосовано у разі коли стосовно посадових або службових осіб контролюючого органу, які проводили планову або позапланову перевірку зазначеного суб'єкта, розпочато службове розслідування або порушено кримінальну справу, оскільки відповідно до пункту 4 Указу Президента України від 23 липня 1998 року № 817/98 «Про деякі заходи з дерегулювання підприємницької діяльності» контролюючий орган вищого рівня (у такому випадку) може за власною ініціативою перевірити достовірність висновків контролюючого органу нижчого рівня шляхом перевірки документів обов'язкової звітності суб'єкта підприємницької діяльності або висновків акта перевірки, складеного контролюючим органом нижчого рівня.

Отже, якщо митний орган, приймаючи вантажну митну декларацію, самостійно визначає митну вартість товару та пропускає товар на митну територію України (після сплати імпортером передбачених законом податків і зборів), то в подальшому він не має правових підстав для прийняття податкових повідомлень про донарахування податкових зобов'язань, за винятком випадку коли за наслідками службової перевірки або розгляду кримінальної справи встановлено змову між декларантом і митним органом, спрямовану на заниження обов'язкових платежів.

В інших випадках, за умови обґрунтованої підозри, що під час пропуску товарів і транспортних засобів через митний кордон України було допущено порушення законодавства України, митний орган має право продовжити здійснення митного контролю, за наслідками якого донарахувати обов'язкові платежі, якщо протиправні дії декларанта спричинили їх недобір.

(постанова Верховного Суду України від 20 лютого 2012 року у справі № 21-390a11 доповідач Кривенко В.В.; постанова Верховного Суду України від 26 червня 2012 року у справі № 21-130a12 доповідач Кривенко В.В.).

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статей 328, 355 Митного кодексу України (далі – МК) щодо строків накладення адміністративного стягнення.

За правилами частини першої статті 328 МК адміністративні стягнення у вигляді попередження, штрафу можуть бути накладені не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – два місяці з дня його виявлення.

Правопорушення, за вчинення якого згідно з оскаржуваною постановою на позивача накладено штраф, визначене статтею 355 МК. Відповідно до цієї статті заявлення в митній декларації неправдивих відомостей та надання митному органу документів з такими відомостями як підстави для звільнення від сплати податків і зборів або зменшення їх розміру або несплата податків і зборів у строк, встановлений законодавством, а також інші протиправні дії, що спричинили недобори податків і зборів, за відсутності ознак злочину – тягнуть за собою накладення штрафу на громадян у розмірі від ста до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а на посадових осіб підприємств – від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Статтею 81 МК встановлено, що декларування здійснюється шляхом заявлення за встановленою формою (письмовою, усною, шляхом вчинення дій) точних відомостей про

товари і транспортні засоби, мету їх переміщення через митний кордон України, а також відомостей, необхідних для здійснення їх митного контролю та митного оформлення.

За змістом статті 86 МК митна декларація приймається та реєструється митним органом у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України або уповноваженим ним органом. Подання митної декларації повинно супроводжуватися наданням митному органу комерційних супровідних та інших необхідних документів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України або уповноваженим ним органом. Митна декларація приймається митним органом, якщо встановлено, що в ній містяться всі необхідні відомості і до неї додано всі необхідні документи. Дата і час прийняття митної декларації фіксуються посадовою особою митного органу, що її прийняла, проставленням відміток на бланку митної декларації та відповідним записом у документах митного органу. З моменту прийняття митної декларації вона є документом, що засвідчує факти, які мають юридичне значення. Митний орган не має права відмовити в прийнятті митної декларації, якщо декларантом виконано всі умови, встановлені цим Кодексом. Відмова митного органу в прийнятті митної декларації повинна бути вмотивованою, а про причини відмови має бути письмово повідомлено декларанту.

Отже, передбачене статтею 355 МК порушення митних правил, яке полягає в заявленні у вантажній митній декларації неправдивих відомостей як підстави для звільнення від сплати податків і зборів, що спричинило їх недобори до бюджету, характеризується вчиненням одноразової дії у певний час, а саме під час митного оформлення товару, коли такий проступок може бути виявлений контролюючим органом, який згідно з метою митного оформлення, визначеною статтею 70 МК, засвідчує відомості, одержані під час митного контролю товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, та оформляє результати такого контролю. МК, як і інші нормативно-правові акти, що встановлюють порядок подання та заповнення декларації, не містить положень, які б дозволяли особі, яка її подала, вносити до декларації зміни, доповнення чи виправлення після прийняття її митним органом та митного оформлення товару.

Тому зазначене порушення митних правил не можна вважати триваючим, воно припиняється із поданням декларації митному органу, а отже, адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня його вчинення.

(постанова Верховного Суду України від 9 квітня 2012 року у справі № 21-260a11 доповідач Терлецький О.О.).

210.050.000 Митне оформлення

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статті 8 Закону України від 13 вересня 2001 року № 2681-III “Про порядок ввезення (пересилання) в Україну, митного оформлення й оподаткування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України” (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 2681-III) щодо підстав для пільгового митного оформлення автомобіля.

Згідно з частиною другою статті 8 зазначеного Закону дозволяється ввезення у разі переселення на постійне місце проживання на кожного повнолітнього громадянина одного механічного транспортного засобу за кодами 87.01, 87.02, 87.03, 87.04, 87.05 Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (далі – УКТЗЕД) за умови, що він є власником такого транспортного засобу не менше року та за умови перебування такого транспортного засобу на обліку в країні постійного місця попереднього проживання не менше року.

У розумінні статті 1 Закону № 2681-III постійне місце проживання – це місце проживання на території будь-якої держави не менше одного року громадянина, який не має постійного місця проживання на території інших держав і має намір проживати на території цієї держави протягом будь-якого строку, не обмежуючи таке проживання певною метою, і

за умови, що таке проживання не є наслідком виконання цією особою службових обов'язків або зобов'язань за договором (контрактом).

Аналіз зазначених норм дає підстави вважати, що для пільгового оподаткування при митному оформленні механічного транспортного засобу, зокрема за кодом 87.03 УКТЗЕД, необхідна наявність таких обставин: 1) особа повинна переселитися до України на постійне місце проживання та бути власником такого транспортного засобу не менше року; 2) транспортний засіб мав перебувати на обліку в країні постійного місця попереднього проживання не менше року; 3) той, хто переселяється, мав проживати на території будь-якої держави не менше одного року (в контексті статті 1 Закону № 2681-III).

У справі, що розглядається суди встановили, що Головне управління реєстрації транспорту і кваліфікації водійського складу Державного підприємства "REGISTRU" Міністерства інформаційного розвитку Республіки Молдова не підтвердило факт перебування на обліку в Республіці Молдова транспортного засобу позивача.

На думку Верховного Суду України, факт перебування ОСОБА_1 на консульському обліку в Республіці Молдова зумовлює необхідність для мети, передбаченої частиною другою статті 8 Закону № 2681-III, вимагати на підтвердження факту перебування транспортного засобу на обліку в цій же країні, яка є суб'єктом міжнародних відносин, документи, видані саме її повноважними органами.

Оскільки автомобіль ОСОБА_1 не був зареєстрований в Республіці Молдова, відповідні документи Митниці не надані, то вона правомірно відмовила позивачу у здійсненні пільгового митного оформлення автомобіля.

(постанова Верховного Суду України від 5 березня 2012 року у справі № 21-405a11 доповідач Гусак М.Б.; постанова Верховного Суду України від 5 березня 2012 року у справі № 21-416a11 доповідач Гусак М.Б.; постанова Верховного Суду України від 5 березня 2012 року у справі № 21-444a11 доповідач Гусак М.Б.; постанова Верховного Суду України від 5 березня 2012 року у справі № 21-454a11 доповідач Гусак М.Б.; постанова Верховного Суду України від 8 травня 2012 року у справі № 21-90a12 доповідач Кривенко В.В.; постанова Верховного Суду України від 19 червня 2012 року у справі № 21-80a12 доповідач Коротких О.А.).

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статті 265 Митного кодексу України (далі – МК), постанов Кабінету Міністрів України від 9 квітня 2008 року № 339 «Про затвердження Порядку здійснення контролю за правильністю визначення митної вартості товарів» та від 20 грудня 2006 року № 1766 «Про затвердження Порядку декларування митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України, та подання відомостей для її підтвердження» (далі – постанова № 1766) щодо надання документів для перевірки та підтвердження правильності зазначеної митної вартості товару.

Відповідно до частини першої статті 265 Митного кодексу України (далі – МК) митний орган, що здійснює контроль за правильністю митної оцінки товарів з урахуванням положень цього Кодексу, має право приймати рішення про правильність заявленої декларантом митної вартості товарів.

Згідно зі статтею 266 МК визначення митної вартості товарів, які імпортуються в Україну, може здійснюватися за такими методами: 1) за ціною договору щодо товарів, які імпортуються (вартість операції); 2) за ціною договору щодо ідентичних товарів; 3) за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів; 4) на основі віднімання вартості; 5) на основі додавання вартості (обчислена вартість); 6) резервного.

Основним є метод визначення митної вартості товарів за ціною договору щодо товарів, які імпортуються (вартість операції).

Якщо митну вартість не може бути визначено за першим методом, проводиться процедура консультацій між митним органом та декларантом з метою обґрунтованого вибору підстав для визначення митної вартості. У ході таких консультацій митний орган та

декларант можуть здійснити обмін наявною в кожного з них інформацією за умови додержання вимог щодо її конфіденційності.

У разі неможливості визначення митної вартості товарів, які імпортуються в Україну, за основу може братися ціна, за якою оцінювані ідентичні або подібні (аналогічні) товари було продано в Україні не пов'язаному з продавцем покупцю.

При цьому кожний наступний метод застосовується, якщо митну вартість товарів не може бути визначено шляхом застосування попереднього методу.

Аналіз наведених норм, а також положень постанов Кабінету Міністрів України від 9 квітня 2008 року № 339 «Про затвердження Порядку здійснення контролю за правильністю визначення митної вартості товарів» та № 1766 дає підстави вважати, що митні органи мають виключну компетенцію в питаннях перевірки та контролю правильності обчислення декларантом митної вартості і з цією метою мають повноваження вимагати додаткові документи для перевірки правильності зазначеної митної вартості товару в разі наявності підстав для сумніву в правильності митної оцінки товару, що переміщується через митний кордон України.

Східна митниця Державної митної служби України (далі – Митниця) може вимагати, а суб'єкт господарювання має надати лише належні документи для перевірки та підтвердження правильності зазначеної митної вартості товару.

Надання неналежних документів не може вважатися виконанням вимог Митниці щодо підтвердження митної вартості товарів.

(постанова Верховного Суду України від 10 квітня 2012 року у справі № 21-52a12 доповідач Кривенко В.В.).

220.000.000 Публічна служба, її проходження, звільнення з публічної служби

220.010.000 Загальні питання державної служби

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень пунктів 64 і 68 Положення про проходження служби рядовим та начальницьким складом органів внутрішніх справ, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 29 липня 1991 року № 114; далі – Положення) щодо порядку звільнення зі служби за власним бажанням.

Так, порядок проходження служби особами рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, їх права й обов'язки визначені Положенням.

Відповідно до пункту 10 Положення особи рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ користуються всіма соціально-економічними, політичними та особистими правами і свободами, виконують усі обов'язки громадян, передбачені Конституцією УРСР та іншими законодавчими актами, а їх права, обов'язки і відповідальність, що впливають з умов служби, визначаються законодавством, Присягою, статутами органів внутрішніх справ і цим Положенням.

Підпунктом “ж” пункту 64 Положення передбачено, що особи середнього, старшого і вищого начальницького складу звільняються зі служби в запас (з постановкою на військовий облік) за власним бажанням – при наявності поважних причин, що перешкоджають виконанню службових обов'язків.

Згідно з пунктом 68 Положення особи рядового і начальницького складу, які виявили бажання звільнитися зі служби за особистим проханням, попереджають прямого начальника органу внутрішніх справ про прийняте ними рішення не пізніше як за три місяці до дня звільнення, про що подають рапорт за командою.

Суди встановили, що 11 січня 2009 року позивач подав рапорт про звільнення за особистим проханням (за власним бажанням), а наказ про його звільнення зі служби було прийнято 27 січня 2009 року. Така поведінка відповідача суперечить вимогам пункту 68 Положення, оскільки за його змістом до закінчення тримісячного строку

попередження зазначені особи мають право відкликати поданий рапорт, якщо сторони не домовилися про звільнення у більш короткий строк.

Відповідно до пункту 24 Положення у разі незаконного звільнення або переведення на іншу роботу особи рядового, начальницького складу органів внутрішніх справ підлягають поновленню на попередній роботі (посаді).

Таким чином, дії відповідача щодо звільнення позивача зі служби за власним бажанням є неправомірними.

(постанова Верховного Суду України від 9 квітня 2012 року у справі № 21-99a12 доповідач Панталієнко П.В.; постанова Верховного Суду України від 29 травня 2012 року у справі № 21-122a12 доповідач Гусак М.Б.).

220.040.000 Соціальний захист державних службовців

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень частини сьомої статті 44 Закону України від 15 грудня 1992 року № 2862-XII «Про статус суддів» (чинного на час виникнення спору; далі – Закон № 2862-XII) щодо забезпечення суддів житлом.

Відповідно до статей 126, 130 Конституції України незалежність і недоторканність суддів гарантуються Конституцією і законами України. Держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів.

Згідно зі статтею 14 Закону України від 7 лютого 2002 року № 3018-III «Про судоустрій України» (чинного на час виникнення спору) гарантії самостійності судів і незалежності суддів забезпечуються, зокрема, належним матеріальним та соціальним забезпеченням суддів.

Частиною сьомою статті 44 Закону № 2862-XII встановлено, що не пізніше як через шість місяців після обрання суддя Конституційного Суду, Верховного Суду, вищого спеціалізованого суду, апеляційного та місцевого суду, який потребує поліпшення житлових умов, забезпечується благоустроєним житлом у вигляді окремої квартири чи будинку або службовим житлом за місцем знаходження суду.

У разі незабезпечення судді благоустроєним житлом у зазначені строки суд за рахунок державного бюджету може придбати квартиру або будинок за ринковими цінами і передати їх у користування судді. Порядок фінансування судів для цієї мети, а також порядок розрахунків з державним бюджетом органу державної виконавчої влади, який своєчасно не надав судді житло, визначається Кабінетом Міністрів України.

Кабінет Міністрів України постановою від 3 серпня 2005 року № 707 затвердив Порядок забезпечення житлом суддів Апеляційного суду України, апеляційних і місцевих судів (був чинним на час виникнення спору; далі – Порядок), пунктами 2, 4 якого встановлено, що суддям, які відповідно до житлового законодавства перебувають на обліку громадян, що потребують поліпшення житлових умов, надають окрему квартиру або будинок місцеві органи виконавчої влади не пізніше ніж через шість місяців після їх обрання на посаду. Взяття, перебування та зняття з обліку судді здійснюється виконавчими комітетами рад за місцем роботи відповідно до житлового законодавства.

У разі коли місцевий орган виконавчої влади у шестимісячний строк не забезпечив житлом суддю, який потребує поліпшення житлових умов, суд на підставі його заяви за погодженням з Державною судовою адміністрацією (далі – ДСА) або її територіальним управлінням (стосовно судді місцевого суду) може прийняти рішення про придбання житла за рахунок коштів державного бюджету та передачу його у користування судді (пункт 7 Порядку).

Пунктом 9 Порядку передбачено, що для забезпечення суддів благоустроєним житлом ДСА та її територіальні управління (стосовно суддів місцевих судів) ведуть контрольні списки суддів, які потребують поліпшення житлових умов, та суддів, які забезпечені житлом, і вносять місцевим органам виконавчої влади пропозиції щодо забезпечення суддів житлом.

Аналіз положень Закону № 2862-ХІІ та Порядку свідчить, що обов'язок забезпечити житлом суддю, який потребує поліпшення житлових умов, покладений на місцеві органи виконавчої влади за місцем роботи судді, а дії ДСА та її територіальних управлінь із забезпечення суддів житлом є додатковими у разі невирішення цього питання органом місцевої виконавчої влади.

(постанова Верховного Суду України від 7 травня 2012 року у справі № 21-292а11 доповідач Терлецький О.О.).

240.000.000 Державне регулювання соціального страхування і соціального забезпечення

240.010.000 Загальні питання соціального страхування і соціального забезпечення

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статті 20 Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування” (далі – Закон № 1058-IV) щодо обов’язку зі сплати страхових внесків.

Відповідно до пункту 6 частини другої статті 17 Закону № 1058-IV (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин) страхувальник зобов’язаний нараховувати, обчислювати і сплачувати в установлені строки та в повному обсязі страхові внески.

Порядок обчислення та сплати страхових внесків визначається статтею 20 Закону № 1058-IV та Інструкцією про порядок обчислення і сплати страхувальниками та застрахованими особами внесків на загальнообов’язкове державне пенсійне страхування до Пенсійного фонду України, затвердженою постановою правління Пенсійного фонду України (далі – ПФУ) від 19 грудня 2003 року № 21-1, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 16 січня 2004 року за № 64/8663 (далі – Інструкція).

За правилами абзацу першого частини шостої статті 20 Закону № 1058-IV страхувальники зобов’язані сплачувати страхові внески, нараховані за відповідний базовий звітний період, не пізніше ніж через 20 календарних днів із дня закінчення цього періоду.

Нараховані за відповідний базовий звітний період страхові внески сплачуються платниками (крім гірничих підприємств) шляхом перерахування безготівкових сум з їх банківських рахунків не пізніше ніж через 20 календарних днів із дня закінчення цього періоду незалежно від виплати заробітної плати (доходу), на суми яких нараховуються страхові внески (абзац перший підпункту 5.1.4 пункту 5.1 Інструкції; у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин).

Остаточний розрахунок за базовий звітний період здійснюється платником страхових внесків не пізніше ніж через 20 календарних днів із дня закінчення цього періоду незалежно від виплати заробітної плати (доходу), на суми яких нараховуються страхові внески (абзац четвертий підпункту 5.1.6 цього ж пункту; у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин).

Таке правило узгоджується з положеннями статті 19 Закону № 1058-IV (чинної на час виникнення спірних відносин), відповідно до частини шостої якої страхові внески нараховуються на суми, зазначені в частинах першій та другій цієї статті, незалежно від джерел їх фінансування, форми, порядку, місця виплати та використання, а також незалежно від того, чи були зазначені суми фактично виплачені після їх нарахування до сплати.

Наведені норми права не дають підстав вважати, що положення абзацу шостого частини шостої статті 20 Закону № 1058-IV, відповідно до якого перерахування страхових внесків здійснюється страхувальниками одночасно з одержанням (перерахуванням) коштів на оплату праці (виплати доходу), звільняють страхувальника від обов’язку сплати страхових внесків у 20-денний строк із дня закінчення звітного періоду у зв’язку з неодержанням останнім цих коштів.

Таким чином, висновок касаційного суду у справі, що розглядається, про правомірність вимоги управління ПФУ у Київському районі м. Харкова щодо сплати страхових внесків, які не перераховано позивачем у строк, встановлений частиною шостою статті 20 Закону № 1058-IV, ґрунтується на правильному застосуванні норм матеріального права та відповідає практиці Верховного Суду України при вирішенні спорів цієї категорії.

(постанова Верховного Суду України від 16 січня 2012 року у справі № 21-392а11 доповідач Гусак М.Б.; постанова Верховного Суду України від 26 березня 2012 року у справі № 21-398а11 доповідач Тітов Ю.Г.; постанова Верховного Суду України від 15 травня 2012 року у справі № 21-110а12 доповідач Прокопенко О.Б.; постанова Верховного Суду України від 15 травня 2012 року у справі № 21-118а12 доповідач Коротких О.А.).

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень Закону України від 18 січня 2001 року № 2240-III «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 2240-III) щодо обов'язку страхувальника з нарахування та сплати страхових внесків.

Відповідно до статті 22 Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 року № 16/98-ВР порядок здійснення платежів і резервування коштів, строки сплати внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування визначаються законами України з окремих видів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Законом № 1994-IV заборгованість із виплат педагогічним, науково-педагогічним та іншим категоріям працівників навчальних закладів, передбачених статтею 57 Закону України «Про освіту», які за змістом статті 21 Закону № 2240-III є базою нарахування страхових внесків, визнана кредиторською заборгованістю Державного бюджету України.

Механізм погашення такої заборгованості визначено Порядком погашення кредиторської заборгованості державного бюджету педагогічним і науково-педагогічним працівникам навчальних закладів та установ освіти з виплати надбавки за вислугу років та допомоги на оздоровлення при наданні щорічної відпустки, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2005 року № 934 (далі – Порядок), згідно з пунктом 4 якого відрахування, передбачені законодавством, з виплат науково-педагогічним працівникам здійснюються в установленому порядку.

Порядок і строки сплати страхових внесків на час виникнення спірних відносин були встановлені статтею 23 Закону № 2240-III.

Відповідно до частини 2 статті 27 цього Закону страхувальник зобов'язаний нараховувати і сплачувати страхові внески в установлені строки та в повному обсязі.

За правилами статті 30 Закону № 2240-III страхувальник – роботодавець несе відповідальність за несвоєчасність сплати та неповну сплату страхових внесків. У разі несвоєчасної сплати страхових внесків страхувальником або неповної їх сплати страхувальник сплачує суму донарахованих контролюючим органом страхових внесків (недоїмки), штраф та пеню.

За неповну сплату страхових внесків на страхувальника накладається штраф у розмірі прихованої (заниженої) суми заробітної плати, на яку відповідно до цього Закону нараховуються страхові внески, а в разі повторного порушення – у трикратному розмірі зазначеної суми. Не сплачені в строк страхові внески, пеня і штраф стягуються в доход Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності зі страхувальника у безспірному порядку.

Пункт 3-2 Порядку, відповідно до якого страхові внески на виплати науково-педагогічним працівникам не нараховуються, набрав чинності лише з 2 червня 2006 року.

Таким чином, на час проведення відповідачем виплат науково-педагогічним працівникам, норми Закону № 2240-III, як і жоден нормативно-правовий акт, не містили положень, які б звільняли страхувальника від обов'язку нарахування та сплати страхових внесків з таких виплат чи відповідальності за неповноту їх сплати. Підстав стверджувати про відсутність правопорушення у сфері господарювання, яке полягає в несплаті страхових внесків, немає.

Спільний лист Міністерства освіти та науки України і Міністерства фінансів України від 30 листопада 2005 року № 1/9-681, № 31-17000-02-5/25800 «Щодо виконання постанови Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2005 року № 934», роз'ясненнями якого керувався відповідач при здійсненні таких виплат, не носить нормативно-правового характеру, тому не міг застосовуватися навчальним закладом при нарахуванні і сплаті страхових внесків.

(постанова Верховного Суду України від 16 січня 2012 року у справі № 21-427а11 доповідач Маринченко В.Л.; постанова Верховного Суду України від 6 лютого 2012 року у справі № 21-413а11 доповідач Панталієнко П.В.; постанова Верховного Суду України від 23 квітня 2012 року у справі № 21-459а11 доповідач Кривенко В.В.; постанова Верховного Суду України від 24 квітня 2012 року у справі № 21-45а12 доповідач Гусак М.Б.)

3. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статті 106 Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 1058-IV) щодо погашення Пенсійним фондом України (далі – ПФУ) недоїмки, пені та фінансових санкцій з поточних сум страхових внесків страхувальника.

Частиною шостою статті 20 Закону № 1058-IV встановлено, що страхувальники зобов'язані сплачувати страхові внески, нараховані за відповідний базовий звітний період, не пізніше ніж через 20 календарних днів із дня закінчення цього періоду.

За змістом пункту 14 Прикінцевих положень Закону № 1058-IV гірничі підприємства зобов'язані сплачувати страхові внески, нараховані за відповідний базовий звітний період, не пізніш як через 28 календарних днів з дня закінчення цього періоду.

На підставі частини другої статті 106 Закону № 1058-IV суми страхових внесків своєчасно не нараховані та/або не сплачені страхувальниками у строки, визначені статтею 20 цього Закону, в тому числі обчислені територіальними органами Пенсійного фонду у випадках, передбачених частиною третьою статті 20 цього Закону, вважаються простроченою заборгованістю із сплати страхових внесків (далі – недоїмка) і стягуються з нарахуванням пені та застосуванням фінансових санкцій.

Суди встановили, що з липня по грудень 2007 року Підприємство сплатило страхові внески за червень–листопад цього року. Однак управління Пенсійного фонду України в м. Харцизьку Донецької області зарахувало поточні платежі в рахунок погашення недоїмки, пені та фінансових санкцій за попередні періоди. При цьому для розрахунку суми штрафу та пені відповідач брав дату самостійного погашення ним зазначеного боргу за рахунок коштів, перерахованих позивачем за інший період.

Частиною п'ятою статті 106 Закону № 1058-IV встановлено, що за рахунок сум, що надходять від страхувальника або від державної виконавчої служби в рахунок сплати недоїмки, погашаються суми недоїмки, пені та фінансових санкцій у порядку календарної черговості їх виникнення. У разі, коли страхувальник має несплачену недоїмку, пеню та фінансові санкції і здійснює сплату поточних сум страхових внесків, ці суми зараховуються в рахунок сплати недоїмки, пені та фінансових санкцій.

Таким чином, маючи несплачену недоїмку, пеню та фінансові санкції і сплачуючи при цьому поточні суми страхових внесків, страхувальник не вважається таким, що своєчасно виконав свої зобов'язання за поточний період, оскільки в силу

імперативних вимог частини п'ятої статті 106 Закону № 1058-IV органи ПФУ зобов'язані направити цей платіж на погашення недоїмки, пені та фінансових санкцій.

(постанова Верховного Суду України від 13 лютого 2012 року у справі № 21-4a12 доповідач Гусак М.Б.).

4. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень Закону України від 26 червня 1997 р. № 400/97-ВР «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» (далі – Закон № 400/97-ВР), Закону України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі – Закон № 1058-IV), а також Положення про порядок справляння та обліку фіксованого сільськогосподарського податку, затвердженим постановою Кабінету міністрів України від 23 квітня 1999 року № 658 (чинною на час виникнення спірних правовідносин) щодо особливостей нарахування та сплати страхових внесків до Пенсійного фонду України за спеціальною пільговою ставкою.

Абзацом першим частини першої статті 2 Закону України від 17 грудня 1998 року № 320-XIV “Про фіксований сільськогосподарський податок” (чинного на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 320-XIV) визначено, що особи можуть бути зареєстровані як платники фіксованого сільськогосподарського податку, якщо такі особи є сільськогосподарськими підприємствами різних організаційно-правових форм, передбачених законами України, селянські та інші господарства, які займаються виробництвом (вирощуванням), переробкою та збутом сільськогосподарської продукції, а також рибницькі, рибальські та риболовецькі господарства, які займаються розведенням, вирощуванням та виловом риби у внутрішніх водоймах (озерах, ставках та водосховищах), у яких сума, одержана від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки за попередній звітний (податковий) рік, перевищує 75 відсотків загальної суми валового доходу.

Відповідно до статі 4 Закону України від 25 червня 1991 року № 1251-XII “Про систему оподаткування” (чинного на час виникнення спірних відносин) платниками податків і зборів (обов'язкових платежів) є юридичні і фізичні особи, на яких згідно з законами України покладено обов'язок сплачувати податки і збори (обов'язкові платежі).

Згідно з абзацом сьомим пункту 1 статті 4 Закону України від 26 червня 1997 року № 400/97-ВР “Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування” (далі – Закон № 400/97-ВР) для платників фіксованого сільськогосподарського податку збір на обов'язкове пенсійне страхування визначається окремо за спеціальною ставкою від об'єкта оподаткування.

Зі змісту преамбули Закону № 1058-IV вбачається, що зміна умов і норм загальнообов'язкового державного пенсійного страхування здійснюється виключно шляхом внесення змін до цього Закону.

Пунктом 5 частини дев'ятої статті 106 Закону № 1058-IV передбачено, що за неподання, несвоєчасне подання, подання не за встановленою формою або подання недостовірних відомостей, що використовуються в системі персоніфікованого обліку та іншої звітності, передбаченої законодавством, до територіальних органів Пенсійного фонду накладається штраф у розмірі 10 відсотків суми страхових внесків, які були сплачені або підлягали сплаті за відповідний звітний період, за кожний повний або неповний місяць затримки подання відомостей, звітності, але не менше десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а в разі повторного протягом року такого порушення – у розмірі 20 відсотків зазначених сум та не менше 20 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Питання нарахування та сплати страхових внесків до ПФУ врегульовані вищезгаданими законами № 400/97-ВР, № 1058-IV, відповідними підзаконними актами, зокрема Положенням про порядок справляння та обліку фіксованого сільськогосподарського податку, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 квітня 1999 року № 658 (чинним на час виникнення спірних відносин).

Аналіз зазначених норм дає підстави вважати, що до суб'єктів права на користування спеціальною пільговою ставкою нарахування страхових внесків віднесені платники фіксованого сільськогосподарського податку. Закон не дає підстав для розширеного тлумачення поняття платника такого податку за рахунок його філій, що не є юридичними особами.

(постанова Верховного Суду України від 13 лютого 2012 року у справі № 21-279а11 доповідач Терлецький О.О.).

5. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статей 13, 100 Закону України від 5 листопада 1991 року № 1788-ХІІ “Про пенсійне забезпечення” (далі – Закон № 1788-ХІІ) щодо поширення/непоширення дії нормативно-правового акта – Списка № 2, затвердженого постановою Кабінету Міністрів СРСР від 26 січня 1991 року № 10 на правовідносини, пов’язані з виконанням трудових функцій, які мали місце до набрання цим Списком чинності.

Згідно з пунктом “б” частини першої статті 13 Закону № 1788-ХІІ на пільгових умовах мають право на пенсію за віком, незалежно від місця останньої роботи, працівники, зайняті повний робочий день на інших роботах із шкідливими і важкими умовами праці, за Списком № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затверджуваним Кабінетом Міністрів України, і за результатами атестації робочих місць: чоловіки – після досягнення 55 років і при стажі роботи не менше 25 років, з них не менше 12 років 6 місяців на зазначених роботах; жінки – після досягнення 50 років і при стажі роботи не менше 20 років, з них не менше 10 років на зазначених роботах.

Відповідно до частини четвертої статті 13 Закону № 1788-ХІІ порядок пенсійного забезпечення осіб, які працювали до введення в дію цього Закону (до 1 січня 1992 року) на роботах із шкідливими і важкими умовами праці, передбачених законодавством, що діяло раніше, визначається статтею 100 цього Закону.

Пунктом “а” статті 100 Закону № 1788-ХІІ встановлено, що особам, які мають на день введення в дію цього Закону повний стаж на зазначених роботах, що давав право на пенсію на пільгових умовах, пенсії в розмірах, передбачених цим Законом, призначаються відповідно до вимог за віком і стажем, встановлених раніше діючим законодавством.

Як установили суди, позивач працював на посаді покрівельника в період, коли виконання робіт за нею не відносилось за Списком № 2, затвердженим постановою Ради Міністрів СРСР від 22 серпня 1956 року № 1173, до таких, що дають право на призначення пенсії за віком на пільгових умовах.

Конституційний Суд України в пункті 2 мотивувальної частини Рішення від 9 лютого 1999 року № 1-рп/99 (справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів) вказав, що загальновизнаний принцип права про дію нормативно-правових актів у часі закріплено в частині першій статті 58 Конституції України. Закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії у часі, крім випадків, коли вони пом’якшують або скасовують відповідальність особи. При цьому Конституційний Суд України роз’яснив, що положення частини першої статті 58 Основного Закону України про дію нормативно-правового акта в часі треба розуміти так, що “вона починається з моменту набрання актом чинності і припиняється з втратою ним чинності, тобто до події, факту застосовується той закон або інший нормативно-правовий акт, під час дії якого вони настали або мали місце”.

Наведене дає підстави для висновку про те, що дія нормативно-правового акта – Списка № 2, затвердженого постановою Кабінету Міністрів СРСР від 26 січня 1991 року № 10, яким вперше віднесено до посад та робіт, які дають право на призначення працівникам пенсії за віком на пільгових умовах, професію покрівельника, не може поширюватися на правовідносини, пов’язані з виконанням трудових функцій на цій посаді позивачем, які мали місце до набрання цим Списком чинності.

(постанова Верховного Суду України від 7 травня 2012 року у справі № 21-429а11 доповідач Тітов Ю.Г.).

6. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень пункту 2 розділу XV «Прикінцеві положення» Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі – Закон № 1058-IV) та пункту 6 Інструкції про порядок обчислення і сплати страхувальниками та застрахованими особами внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування до Пенсійного фонду України, затвердженої постановою правління ПФУ від 19 грудня 2003 року № 21-1 (далі – Інструкція) щодо покриття витрат на виплату та доставку пенсій особам, які були зайняті на роботах за списком № 1 виробництв, робіт, професій, посад і показників на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці, зайнятість в яких повний робочий день дає право на пенсію за віком на пільгових умовах, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 16 січня 2003 року № 36 (далі – список № 1).

За змістом пункту 2 розділу XV «Прикінцеві положення» Закону № 1058-IV пенсійне забезпечення застрахованих осіб, які працювали або працюють на підземних роботах, роботах з особливо шкідливими й важкими умовами праці за списком № 1 та на інших роботах з шкідливими і важкими умовами праці за списком № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затверджених Кабінетом Міністрів України, та за результатами атестації робочих місць, на посадах, що дають право на призначення пенсії за віком на пільгових умовах або за вислугу років, які відповідно до законодавства, що діяло раніше, мали право на пенсію на пільгових умовах або за вислугу років, здійснюється згідно з окремим законодавчим актом через професійні та корпоративні фонди. До запровадження пенсійного забезпечення через такі фонди особам, зазначеним в абзаці першому цього пункту, пенсії призначаються за нормами Закону № 1058-IV в разі досягнення пенсійного віку та наявності трудового стажу, передбаченого Законом України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» (далі – Закон № 1788-XII). У цьому випадку розміри пенсій визначаються відповідно до статті 27 та з урахуванням норм статті 28 Закону № 1058-IV. При цьому зберігається порядок покриття витрат на виплату і доставку вказаних пенсій, що діяв до набрання чинності цим Законом.

За правилами абзацу четвертого підпункту 1 пункту 2 розділу XV «Прикінцеві положення» Закону № 1058-IV підприємства та організації з коштів, призначених на оплату праці, вносять до ПФУ плату, що покриває фактичні витрати на виплату і доставку пенсій особам, які були зайняті повний робочий день на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими й важкими умовами праці за списком № 1, починаючи з дня набрання чинності цим Законом, у розмірі 20 відсотків з наступним збільшенням її щороку на 10 відсотків до 100-відсоткового розміру відшкодування фактичних витрат на виплату і доставку цих пенсій до набуття права на пенсію за віком відповідно до цього Закону.

В абзаці п'ятому цього ж підпункту зазначено, що виплата пенсій особам, які були безпосередньо зайняті повний робочий день на підземних роботах (включаючи особовий склад гірничорядувальних частин) з видобутку вугілля, сланцю, руди та інших корисних копалин, на будівництві шахт та рудників, за списком робіт і професій, затвердженим Кабінетом Міністрів України, та особам, пенсії яким призначені відповідно до пунктів «в»–«е» та «ж» статті 13 Закону № 1788-XII, здійснюється до 1 січня 2005 року за рахунок коштів ПФУ, а з 1 січня 2005 року – за рахунок коштів Державного бюджету України до досягнення пенсійного віку, передбаченого статтею 26 цього Закону.

Аналіз наведених положень дає підстави для висновку про те, що витрати на виплату та доставку пенсій особам, які були зайняті на роботах за списком № 1, покриваються підприємствами та організаціями.

Винятком із цього правила є лише порядок покриття витрат на виплату та доставку пенсій особам, що були безпосередньо зайняті повний робочий день на підземних роботах (включаючи особовий склад гірничорядувальних частин) з видобутку вугілля, сланцю, руди та інших корисних копалин, на будівництві шахт та рудників за списком робіт і професій, затвердженим Кабінетом Міністрів України, оскільки за змістом абзацу п'ятого підпункту 1

пункту 2 розділу XV «Прикінцеві положення» Закону № 1058-IV виплата пенсій таким особам здійснюється до 1 січня 2005 року за рахунок коштів Пенсійного фонду України, а з 1 січня 2005 року – за рахунок коштів Державного бюджету України до досягнення пенсійного віку, передбаченого статтею 26 цього Закону, то і витрати на виплату та доставку пільгових пенсій покриваються за рахунок Пенсійного фонду України та Державного бюджету України відповідно.

(постанова Верховного Суду України від 5 червня 2012 року у справі № 21-167a12 доповідач Панталієнко П.В.; постанова Верховного Суду України від 12 червня 2012 року у справі № 21-107a12 доповідач Панталієнко П.В.).

7. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень частини дев'ятої статті 24 Закону України від 13 грудня 1991 року № 1977-XII «Про наукову і науково-технічну діяльність» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 1977-XII) та Порядку фінансування різниці між сумою пенсії, призначеної науковим (науково-педагогічним) працівникам державних небюджетних підприємств, установ, організацій та вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації згідно із Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність», та сумою пенсії, обчисленою відповідно до інших законодавчих актів, на яку мають право зазначені особи, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004 року № 372 (далі – Порядок, постанова № 372 відповідно) щодо прав і обов'язків зі сплати різниці між сумою пенсії, призначеної відповідно до цього Закону та сумою пенсії, обчисленої відповідно до інших законодавчих актів у разі перетворення в процесі приватизації державного підприємства у відкрите акціонерне товариство.

Згідно зі статтею 6 Закону України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» (далі – Закон № 1788-XII) особам, які мають одночасно право на різні державні пенсії, призначається будь-яка з цих пенсій за їх вибором.

Відповідно до частини дев'ятої статті 24 Закону № 1977-XII різниця між сумою пенсії, призначеної за цим Законом, та сумою пенсії, обчисленої відповідно до інших законодавчих актів, на яку має право науковий працівник, фінансується: для наукових (науково-педагогічних) працівників державних бюджетних наукових установ, організацій та вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації – за рахунок коштів державного бюджету; для наукових (науково-педагогічних) працівників інших державних підприємств, установ, організацій та вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації – за рахунок коштів цих підприємств, установ, організацій та закладів, а також коштів державного бюджету в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. При цьому за рахунок коштів державного бюджету науковим (науково-педагогічним) працівникам оплачується з розрахунку на одну особу 50 відсотків різниці пенсії, призначеної за цим Законом; для наукових (науково-педагогічних) працівників недержавних наукових установ, організацій та вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації – за рахунок коштів цих установ, організацій та закладів.

На виконання наведеної норми зазначеного Закону Кабінет Міністрів України прийняв постанову № 372 про затвердження Порядку, який визначає механізм фінансування різниці між сумою пенсії, призначеної, зокрема, науковим (науково-педагогічним) працівникам державних небюджетних підприємств, установ, організацій та вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації, та сумою пенсії, обчисленою відповідно до інших законодавчих актів, на яку мають право вказані особи.

Відповідно до пункту 2 Порядку фінансування різниці між сумою пенсії, призначеної науковим (науково-педагогічним) працівникам державних небюджетних підприємств, установ, організацій та вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації згідно із Законом № 1977-XII, та сумою пенсії, обчисленою відповідно до інших законодавчих актів, на яку мають право зазначені особи, за рахунок коштів державного бюджету фінансується 50 відсотків різниці у розмірі пенсії наукових (науково-педагогічних) працівників державних

небюджетних підприємств, установ, організацій та вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації у розрахунок на одну особу. Інша частина фінансується за рахунок коштів цих підприємств, установ, організацій та закладів.

Згідно з пунктом 4 Порядку у разі ліквідації або зміни власника підприємства, установи, організації чи вищого навчального закладу III–IV рівнів акредитації різниця у розмірі пенсії фінансується за рахунок коштів їх правонаступників у порядку, що діяв стосовно цих підприємств, установ, організацій та закладів до моменту ліквідації або зміни власника.

Відповідно до пункту 5 Порядку перетворення в процесі приватизації державних підприємств у відкриті акціонерні товариства, затвердженого постановою Кабінетом Міністрів України від 7 грудня 1992 року № 686, з моменту державної реєстрації відкритого акціонерного товариства активи і пасиви державного підприємства приймаються товариством. Товариство є правонаступником прав і обов'язків підприємства, що приватизується.

Аналіз зазначених норм права дає підстави вважати, що у випадках, коли відбувається перетворення в процесі приватизації державного підприємства у відкрите акціонерне товариство, до правонаступника переходять права і обов'язки державного підприємства, що приватизується, у тому числі й обов'язок зі сплати різниці між сумою пенсії, призначеної відповідно до Закону № 1977-XII, та сумою пенсії, обчисленої відповідно до інших законодавчих актів.

(постанова Верховного Суду України від 5 червня 2012 року у справі № 21-66a12 доповідач Коротких О.А.; постанова Верховного Суду України від 5 червня 2012 року у справі № 21-78a12 доповідач Кривенко В.В.).

240.080.000 Пенсійне забезпечення

240.080.030 Обчислення і призначення пенсій. Перерахунок пенсій

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статтею 63 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин; далі – Закон № 2262-XII) щодо підстав для перерахунку пенсії.

Відповідно до частини третьої статті 63 Закону № 2262-XII усі призначені за цим Законом пенсії підлягають перерахунку у зв'язку зі зміною розміру хоча б одного з видів грошового забезпечення відповідних категорій військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за цим Законом, або у зв'язку із введенням для зазначених категорій осіб нових щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (надбавок, доплат, підвищень) та премій у розмірах, встановлених законодавством. Перерахунок пенсій здійснюється на момент виникнення права на перерахунок пенсій і провадиться у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, у строки, передбачені частиною другою статті 51 цього Закону.

Постановою Кабінету Міністрів України від 28 березня 2007 року № 594 «Деякі питання грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу у 2007 році» (далі – постанова № 594) Міністерству оборони України дозволено здійснювати у поточному році починаючи з 1 квітня преміювання військовослужбовців, осіб рядового та начальницького складу (насамперед осіб рядового, сержантського та старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, осіб рядового, молодшого та середнього начальницького складу та осіб молодшого офіцерського складу) понад встановлений законодавством розмір у межах видатків, передбачених для грошового забезпечення у 2007 році.

На виконання зазначеної постанови Міністр оборони України наказом від 14 квітня 2007 року № 175 «Про встановлення граничних розмірів премії військовослужбовцям

Збройних Сил України» встановив граничні розміри премії, яка може бути виплачена військовослужбовцям у межах видатків, передбачених для грошового забезпечення у 2007 році.

Аналіз змісту зазначених норм права свідчить про те, що преміювання військовослужбовців, визначене постановою № 594, не може бути підставою для перерахунку пенсії відповідно до частини третьої статті 63 Закону № 2262-ХІІ, оскільки носить тимчасовий характер. Виплата такої премії дозволена за наявності передбачених підстав тільки в межах видатків, передбачених у кошторисах військових частин для грошового забезпечення військовослужбовців лише у 2007 році.

(постанова Верховного Суду України від 13 лютого 2012 року у справі № 21-134а11 доповідач Кривенко В.В.)

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статті 41 Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-ІV “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування” (далі – Закон № 1058-ІV) та статті 66 Закону України від 5 листопада 1991 року № 1788-ХІІ “Про пенсійне забезпечення” (далі – Закон № 1788-ХІІ) у контексті пріоритетності застосування цих норм та норм законів України від 16 грудня 1993 року № 3723-ХІІ “Про державну службу” (далі – Закон № 3723-ХІІ) і від 24 березня 1995 року № 108/95-ВР “Про оплату праці” (далі – Закон № 108/95-ВР) щодо віднесення матеріальної допомоги, на яку нараховувався збір на обов’язкове державне пенсійне страхування, до складу заробітної плати державного службовця і врахування її при обчисленні розміру його пенсії.

За змістом статті 37 Закону № 3723-ХІІ (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин) пенсія державним службовцям призначається в розмірі 80 відсотків від сум їх заробітної плати, на які нараховується збір на обов’язкове державне пенсійне страхування.

У частині першій статті 1 Закону України від 24 березня 1995 року № 108/95-ВР “Про оплату праці” (далі – Закон № 108/95-ВР) встановлено, що заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу.

Статтею 2 цього Закону визначено структуру заробітної плати, до якої входить: основна та додаткова заробітна плата, а також заохочувальні та компенсаційні виплати.

Частиною другою статті 33 Закону № 3723-ХІІ передбачено, що заробітна плата державних службовців складається з посадових окладів, премій, доплати за ранги, надбавки за вислугу років на державній службі та інших надбавок.

Аналіз наведених положень дає підстави для висновку, що матеріальна допомога на оздоровлення та допомога для вирішення соціально-побутових питань входила до системи оплати праці державного службовця.

Крім того, статтею 66 Закону України від 5 листопада 1991 року № 1788-ХІІ “Про пенсійне забезпечення” (далі – Закон № 1788-ХІІ) врегульовано види оплати праці, що враховуються при обчисленні пенсії.

Відповідно до частини першої статті 66 цього Закону до заробітку для обчислення пенсії включаються всі види оплати праці (виплат, доходу), на які відповідно до Закону України “Про збір на обов’язкове державне пенсійне страхування” нараховується збір на обов’язкове державне пенсійне страхування, в межах максимальної величини фактичних витрат на оплату праці найманих працівників, оподаткованого доходу (прибутку), сукупного оподаткованого доходу (граничної суми заробітної плати (доходу), з яких справляються страхові внески (збори) до соціальних фондів, що діяла на день одержання зазначеного заробітку (виплат, доходу).

Стаття 41 Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-ІV “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування” (далі – Закон № 1058-ІV) визначає виплати (доходи), що враховуються в заробітну плату (дохід) застрахованої особи для обчислення пенсії. Так, зокрема до такого доходу (заробітної плати) враховуються: суми виплат, отримуваних застрахованою особою після набрання чинності цим Законом, з яких згідно з цим Законом

були фактично нараховані (обчислені) та сплачені страхові внески; суми виплат, отримуваних застрахованою особою до набрання чинності цим Законом, у межах сум, на які відповідно до законодавства, що діяло раніше, нараховувалися внески на державне соціальне страхування або збір на обов'язкове державне пенсійне страхування.

За змістом наведених норм отримувані застрахованою особою суми виплат, з яких були фактично нараховані та сплачені страхові внески або збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, враховуються в заробіток (дохід) застрахованої особи для обчислення пенсії, незалежно від того, чи входять вони до структури заробітної плати.

Таким чином, висновок касаційного суду про те, що матеріальна допомога, на яку нараховувався збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, однак яка не включається до складу заробітної плати державного службовця, не враховується при обчисленні розміру його пенсії, є наслідком порушення правил застосування норм права: перевагу було надано положенням законів № 3723-ХІІ та № 108/95-ВР, які щодо спірних відносин є загальними. У той же час перевагу мають спеціальні норми, що визначають виплати (доходи) для обчислення пенсії, за наведених обставин – стаття 41 Закону № 1058-IV та стаття 66 Закону № 1788 ХІІ.

(постанова Верховного Суду України від 20 лютого 2012 року у справі № 21-430a11 доповідач Гусак М.Б.).

3. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статті 50-1 Закону України від 5 листопада 1991 № 1789-ХІІ «Про прокуратуру» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 1789-ХІІ) та постанови Кабінету Міністрів України від 9 березня 2006 року № 268 «Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів» (далі – постанова № 268) щодо видачі довідок про розмір місячного заробітку за відповідною посадою.

За правилами частини сімнадцятої статті 50-1 Закону № 1789-ХІІ перерахунок пенсій працівникам прокуратури у зв'язку з підвищенням заробітної плати відповідних категорій прокурорсько-слідчих працівників провадиться з урахуванням фактично отримуваних працівником виплат і умов оплати праці, що існували на день його звільнення з роботи.

Відповідно до частини дванадцятої статті 50-1 Закону № 1789-ХІІ обчислення (перерахунок) пенсій провадиться за документами пенсійної справи та документами, додатково поданими пенсіонерами, виходячи з розміру місячного заробітку за відповідною посадою, з якої особа вийшла на пенсію, станом на час звернення за призначенням або перерахунком.

Суди встановили, що на час звільнення в 1997 році ОСОБА_1 із органів прокуратури його заробітна плата складалася з посадового окладу, надбавок за класний чин і вислугу років, надбавки за інтенсивність праці, установлені відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 6 березня 1996 року № 297 «Про надбавки до посадових окладів за особливий характер роботи та інтенсивність праці працівників органів прокуратури» (далі – постанова № 297) у розмірі 45 % посадового окладу з урахуванням доплати за класний чин, та щомісячної премії у розмірі 100 % посадового окладу з урахуванням доплати за класний чин і вислугу років та вищезгаданої надбавки за інтенсивність праці.

Постановою № 268 змінено структуру заробітної плати з одночасним підвищенням окладів працівникам прокуратури.

Постанова № 297, що передбачала встановлення надбавки за інтенсивність праці, втратила чинність. Натомість постановою № 268 для працюючих працівників прокуратури встановлено інші види надбавок та доплат, змінено умови їх преміювання зі звуженням меж фонду преміювання.

Оскільки виплати щомісячної премії та надбавки за інтенсивність праці, які отримував позивач перед звільненням, законодавством, чинним на час надання

прокуратурою Вінницької області (далі – Прокуратура) довідки від 16 травня 2006 року № 18-ф-2, передбачені не були, касаційний суд у справі, що розглядається, дійшов обґрунтованого висновку про правомірність дій Прокуратури щодо видачі зазначеної довідки про розмір місячного заробітку за відповідною посадою, з якої позивач вийшов на пенсію, станом на час його звернення за перерахунком.

(постанова Верховного Суду України від 20 лютого 2012 року у справі № 21-415а11 доповідач Маринченко В.Л.)

4. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статей 49, 50, 54 Закону України від 28 лютого 1991 року № 796-ХІІ "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи" (далі – Закон № 796-ХІІ) та постанов Кабінету Міністрів України від 28 травня 2005 року № 530 "Деякі питання соціального захисту окремих категорій громадян" (далі – постанова № 530) та від 16 липня 2008 року № 654 "Про підвищення рівня пенсійного забезпечення громадян" (далі – постанова № 654) щодо визначення державної та додаткової пенсій.

5. Верховний Суд України, усуваючи неоднакове застосування норм матеріального права касаційним судом, вважає правильним висновок цього суду в оскаржуваній ухвалі, зокрема про те, що при визначенні позивачу державної та додаткової пенсій застосуванню підлягали статті 49, 50, 54 Закону № 796-ХІІ, а не положення постанов № 530 та № 654, які істотно звужують обсяг встановлених законом прав. Зазначена правова позиція щодо застосування вказаних норм права у спорах цієї категорії висловлена Верховним Судом України у постановах від 24 березня 2009 року (№ 21-2112во08), від 16 вересня 2009 року (№ 21-1293во09), від 24 жовтня 2011 року (№ 21-28а11).

(постанова Верховного Суду України від 23 квітня 2012 року у справі № 21-239а11 доповідач Гусак М.Б.).

6. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статей 40, 42 Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 1058-IV) щодо особливостей обчислення заробітної плати для перерахунку пенсії.

Частиною четвертою статті 42 Закону № 1058-IV встановлено, що в разі якщо застрахована особа після призначення пенсії продовжувала працювати, провадиться перерахунок пенсії з урахуванням страхового стажу після призначення пенсії. Кожний наступний перерахунок пенсії провадиться не раніш як через два роки після попереднього перерахунку з урахуванням страхового стажу після призначення пенсії. Перерахунок пенсії здійснюється із заробітної плати (доходу), з якої була обчислена пенсія, або за періоди страхового стажу, зазначені в частині першій статті 40 цього Закону.

Аналіз наведеної норми дає підстави вважати, що показник заробітної плати для перерахунку пенсії визначається за двома можливими методами за вибором пенсіонера.

За першим методом розрахунок пенсії здійснюється із тієї заробітної плати (доходу), з якої була обчислена пенсія.

При застосуванні другого методу змінюються лише ті показники розрахунку заробітної плати, на які здійснюється посилення в цій нормі (за періоди страхового стажу, зазначені в частині першій статті 40 Закону № 1058-IV).

За змістом частини першої статті 40 цього Закону для обчислення пенсії враховується заробітна плата (дохід) за будь-які 60 календарних місяців страхового стажу підряд до 1 липня 2000 року, незалежно від перерв, та за весь період страхового стажу починаючи з 1 липня 2000 року.

Слова «за весь період страхового стажу починаючи з 1 липня 2000 року» означають, що враховується вся заробітна плата, у тому числі і та, яку отримував пенсіонер після призначення пенсії.

Заробітна плата для обчислення пенсії в обох випадках розраховується за формулою, наведеною в частині другій статті 40 Закону № 1058-IV:

$Z_p = Z_c \times (C_k : K)$, де:

Z_p – заробітна плата (дохід) застрахованої особи для обчислення пенсії, у гривнях;

Z_c – середня заробітна плата працівників, зайнятих у галузях економіки України, за календарний рік, що передує року звернення за призначенням пенсії;

C_k – сума коефіцієнтів заробітної плати (доходу) за кожний місяць ($K_{z_1} + K_{z_2} + K_{z_3} + \dots + K_{z_n}$);

K – кількість місяців страхового стажу, за які розраховано коефіцієнти заробітної плати (доходу) застрахованої особи.

На підставі наведеного можна дійти висновку, що заробітна плата, яку отримував пенсіонер, продовжуючи працювати після призначення йому пенсії, має значення для визначення додаткових коефіцієнтів заробітної плати за кожний відпрацьований місяць після призначення пенсії.

Таким чином, у формулі обчислення заробітної плати $Z_p = Z_c \times (C_k : K)$ змінними показниками будуть $(C_k : K)$.

У частині четвертій статті 42 Закону № 1058-IV зазначено, що при обчисленні заробітної плати для перерахунку пенсії можуть бути змінені показники заробітної плати за періоди страхового стажу після призначення пенсії, але не зазначено, за який календарний рік береться середня заробітна плата працівників, зайнятих у галузях економіки України.

Виходячи з буквального тлумачення частини другої статті 40 Закону № 1058-IV цей показник повинен бути незмінним, тобто таким, яким він був на час призначення пенсії.

Зважаючи на те, що пенсіонер має право обрати метод обчислення заробітної плати для перерахунку пенсії, у тому числі і з урахуванням заробітної плати, яку він отримував до моменту перерахунку пенсії, але не має права вимагати застосування показника середньої заробітної плати працівників, зайнятих у галузях економіки України, за календарний рік, що передує року звернення за перерахунком пенсії, управління Пенсійного фонду України обґрунтовано відмовило позивачу у застосуванні показника заробітної плати (доходу) в середньому на одну застраховану особу в цілому по Україні за 2009 рік.

(постанова Верховного Суду України від 26 червня 2012 року у справі № 21-174a12 доповідач Коротких О.А.; постанова Верховного Суду України від 10 липня 2012 року у справі № 21-171a12 доповідач Тітов Ю.Г.; постанова Верховного Суду України від 3 липня 2012 року у справі № 21-145a12 доповідач Тітов Ю.Г.).

240.080.110 Пенсії військовослужбовцям та особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та членам їхніх сімей

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статті 12 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-ХІІ «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (далі – Закон № 2262-ХІІ) (у редакції Закону від 4 липня 2002 року) щодо виникнення правовідносини у частині пенсійного забезпечення військовослужбовців та порівняних до них осіб.

Умови призначення пенсії за вислугу років визначено статтею 12 Закону № 2262-ХІІ.

Редакція пункту «б» зазначеної статті змінювалась, міняючи при цьому умови і підстави виникнення права на пенсію за вислугу років, зокрема, умову призначення пенсії – досягнення 45-річного віку на час звільнення зі служби.

У певний час існували положення статті за якими військовослужбовець міг звільнитися зі служби і раніше, але при досягненні ним 45-річного віку йому могла бути призначена пенсія за вислугу років при наявності інших обов'язкових показників.

Так, відповідно до пункту «б» зазначеної статті в редакції, що діяла на час виникнення права на пенсію, право на пенсію за вислугу років мали особи офіцерського складу, прапорщики і мічмани, військовослужбовці надстрокової служби та військової служби за контрактом, особи, які мають право на пенсію за цим Законом, звільнені зі служби незалежно від підстав та часу звільнення і досягли 45-річного віку, крім осіб, позбавлених військових або спеціальних звань, а також звільнених із служби у зв'язку з засудженням за умисний злочин, вчинений з використанням свого посадового становища, або вчиненням корупційного діяння, а ті з них, що є інвалідами війни, – незалежно від віку, і мають загальний трудовий стаж 25 календарних років і більше, з яких не менше 12 календарних років і 6 місяців становить військова служба або служба в органах внутрішніх справ.

Законом України від 4 квітня 2006 року № 3591-IV «Про внесення змін до деяких законів України з питань пенсійного забезпечення та соціального захисту військовослужбовців» (далі – Закон № 3591-IV) внесено зміни до Закону № 2262-ХІІ, зокрема, змінено назву цього Закону, зміст і редакцію окремих статей та доповнено його новими статтями. Так, статтю 12 викладено в іншій редакції, зокрема пункт «б» цієї статті передбачає, що особам офіцерського складу, прапорщикам і мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, іншим особам, зазначеним у пунктах «б»–«д» статті 1-2 Закону № 2262-ХІІ, в разі досягнення ними на день звільнення зі служби 45-річного віку, крім осіб, зазначених у частині третій статті 5 цього Закону, за наявності у них страхового стажу 25 років і більше, з яких не менше ніж 12 календарних років і 6 місяців становить військова служба або служба в органах внутрішніх справ, державній пожежній охороні, органах і підрозділах цивільного захисту, податковій міліції чи Державній кримінально-виконавчій службі України.

Вирішуючи питання про застосування цього закону у часі, Верховний Суд України виходить із того, що згідно зі статтею 22 Конституції України закріплені нею права і свободи не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законодавчих актів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Конституційний Суд України неодноразово розглядав питання, пов'язані з реалізацією права на соціальний захист, і сформулював правову позицію, згідно з якою Конституція України виокремлює певні категорії громадян України, що потребують додаткових гарантій соціального захисту з боку держави. До них, зокрема, належать громадяни, які відповідно до статті 17 Конституції України перебувають на службі у військових формуваннях та правоохоронних органах держави, забезпечуючи суверенітет і територіальну цілісність України, її економічну та інформаційну безпеку, а саме – у Збройних Силах України, органах Служби безпеки України, міліції, прокуратури, охорони державного кордону України, податкової міліції, Управління державної охорони України, державної пожежної охорони, Державного департаменту України з питань виконання покарань тощо [рішення Конституційного Суду України від 6 липня 1999 року № 8-рп/99 у справі щодо права на пільги та від 20 березня 2002 року № 5-рп/2002 у справі щодо пільг, компенсацій і гарантій (далі – Рішення № 5-рп/2002)].

Необхідність додаткових гарантій соціальної захищеності цієї категорії громадян як під час проходження служби, так і після її закінчення зумовлена насамперед тим, що служба у Збройних Силах України, інших військових формуваннях та правоохоронних органах держави пов'язана з ризиком для життя і здоров'я, підвищеними вимогами до дисципліни, професійної придатності, фахових, фізичних, вольових та інших якостей (Рішення № 5-рп/2002).

Порядок проходження служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях врегульовано спеціальними нормативно-правовими актами, які покладають на громадян, які перебувають на такій службі, додаткові обов'язки і відповідальність.

Також у цьому ж Рішенні зазначено, що зупинення пільг, компенсацій і гарантій для військовослужбовців та працівників правоохоронних органів без відповідної матеріальної компенсації є порушенням гарантованого державою права на їх соціальний захист та членів їхніх сімей.

Відповідно до частини другої статті 8 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» військовослужбовці, за винятком тих, які проходять строкову службу, не можуть бути звільнені з військової служби до набуття права на пенсію за вислугу років.

Виходячи із висловленого у рішеннях Конституційного Суду України розуміння сутності соціальних гарантій військовослужбовців та прирівняних до них осіб, зміст та обсяг досягнутих ними соціальних гарантій не може бути звужено шляхом внесення змін до законодавства, а праввідносини по їхньому пенсійному забезпеченню виникають не в момент звернення за призначенням пенсії, а в момент виникнення права на її призначення.

(постанова Верховного Суду України від 6 лютого 2012 року у справі № 21-322а11 доповідач Кривенко В.В.).

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статті 63 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 2262-XII) щодо перерахунку розміру призначеної за цим Законом пенсії особам, відрядженим для роботи у Центрі прийому і обробки спеціальної інформації та контролю навігаційного поля Національного космічного агентства України (далі – Центр НКАУ, НКАУ відповідно), у зв'язку з підвищенням розмірів посадових окладів його працівників відповідно до постанов Кабінету Міністрів України від 4 квітня 2007 року № 602 (далі – постанова № 602) та від 3 травня 2007 року № 682 (далі – постанова № 682)

Відповідно до частини третьої статті 63 Закону № 2262-XII усі призначені за цим Законом пенсії підлягають перерахунку у зв'язку зі зміною розміру хоча б одного з видів грошового забезпечення відповідних категорій військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за цим Законом, або у зв'язку із введенням для зазначених категорій осіб нових щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (надбавок, доплат, підвищень) та премій у розмірах, встановлених законодавством. Перерахунок пенсій здійснюється на момент виникнення права на перерахунок пенсій і провадиться у строки, встановлені частиною другою статті 51 цього Закону.

Згідно з частиною третьою статті 43 Закону № 2262-XII (у редакції, чинній на час звільнення позивача з військової служби) пенсії особам офіцерського складу, прапорщикам і мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, особам, які мають право на пенсію за цим Законом, та членам їх сімей обчислюються з грошового забезпечення цих військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу. При цьому для обчислення їм пенсій враховуються відповідні оклади за посадою, військовим чи спеціальним званням, процентна надбавка за вислугу років, надбавки за вчене звання і вчену ступінь, кваліфікацію і умови служби у порядку і розмірах, що визначаються Кабінетом Міністрів України.

Частиною восьмою статті 43 Закону № 2262-XII передбачено, що особам офіцерського складу, прапорщикам і мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, особам начальницького складу органів внутрішніх справ та деяким іншим особам, які мають право на пенсію за цим Законом і які були відряджені для роботи в органах державної влади та органах місцевого самоврядування або у сформованих ними органах, на підприємствах, в установах, організаціях, вищих навчальних закладах та одержували заробітну плату в порядку і розмірах, установлених для працівників цих органів та організацій, пенсії обчислюються виходячи з посадового окладу, встановленого за аналогічною посадою відповідно для осіб офіцерського складу, прапорщиків і мічманів,

військовослужбовців надстрокової служби та військової служби за контрактом, осіб начальницького складу органів внутрішніх справ та деяких інших осіб, які мають право на пенсію за цим Законом.

Таким чином, особливістю пенсійного забезпечення зазначених вище осіб є те, що базою для обчислення і перерахунку пенсії має бути грошове забезпечення, встановлене за військовою (спеціальною) посадою, оскільки пенсія призначається на єдиних засадах після звільнення з військової (спеціальної служби).

Постановами № 602 та № 682 встановлені розміри посадових окладів для цивільних працівників, а не військовослужбовців, тому вони не можуть бути підставою для проведення перерахунку пенсій військовослужбовців з підстав та у порядку, визначеними статтею 63 Закону № 2262-ХІІ.

(постанова Верховного Суду України від 21 лютого 2012 року у справі № 21-463a11 доповідач Маринченко В.Л.; постанова Верховного Суду України від 5 березня 2012 року у справі № 21-439a11 доповідач Панталієнко П.В.; постанова Верховного Суду України від 5 червня 2012 року у справі № 21-148a12 доповідач Терлецький О.О.; постанова Верховного Суду України від 26 червня 2012 року у справі № 21-186a12 доповідач Прокопенко О.Б.).

3. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень частини третьої статті 43 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-ХІІ «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (далі – Закон № 2262-ХІІ) з урахуванням положень Закону України від 20 грудня 2005 року № 3235-IV «Про Державний бюджет України на 2006 рік» (далі – Закон № 3235-IV) та Закону України від 4 квітня 2006 року № 3591-IV «Про внесення змін до деяких законів України з питань пенсійного забезпечення та соціального захисту військовослужбовців» (далі – Закон № 3591-IV) щодо застосування норм законів № 3235-IV та № 3591-IV.

Частина третя статті 43 Закону № 2262-ХІІ у редакції Закону від 15 червня 2004 року, яка діяла до 1 січня 2006 року, передбачала, що пенсії особам офіцерського складу, прапорщикам і мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, особам, які мають право на пенсію за цим Законом, та членам їх сімей обчислюються з розміру грошового забезпечення за останньою штатною посадою перед звільненням, враховуючи відповідні оклади за посадою, військовим (спеціальним) званням, процентну надбавку за вислугу років, щомісячні додаткові види грошового забезпечення (надбавки, доплати, підвищення) та премії в розмірах, встановлених законодавством.

Пунктом 30 статті 77 Закону № 3235-IV зупинено на 2006 рік дію, зокрема, частини третьої статті 43 Закону № 2262-ХІІ, а частинами першою та другою статті 40 Закону № 3235-IV встановлено інший порядок визначення заробітку (грошового забезпечення) для обчислення пенсій військовослужбовців.

Однак, Законом № 3591-IV внесено зміни до Закону № 2262-ХІІ, зокрема статтю 43 викладено в іншій редакції, яка діяла і на час виникнення спірних відносин та згідно з частиною третьою якої пенсії особам офіцерського складу, прапорщикам і мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, особам, які мають право на пенсію за цим Законом, та членам їх сімей обчислюються з розміру грошового забезпечення за останньою штатною посадою перед звільненням, враховуючи відповідні оклади за посадою, військовим (спеціальним) званням, процентну надбавку за вислугу років, щомісячні додаткові види грошового забезпечення (надбавки, доплати, підвищення) та премії в розмірах, встановлених законодавством.

Суди встановили, що з червня 1983 року Шелестюк М.І. проходив військову службу в органах державної безпеки. Наказом управління СБУ від 26 грудня 2006 року № 304-ос позивач звільнений з військової служби в запас Служби безпеки України відповідно до підпункту «а» пункту 65 та підпункту «б» пункту 67 Положення про проходження військової служби за контрактом та кадрової військової служби у Службі безпеки України за станом

здоров'я з 28 грудня 2006 року. Вислуга років позивача станом на 28 грудня 2006 року склала: 27 років 11 місяців 6 днів. У грудні 2006 року Шелестюку М.І. призначено пенсію за вислугу років на підставі Закону № 2262-ХІІ з урахуванням обмежень, встановлених Законом № 3235-ІV.

Таким чином, висновок касаційного суду щодо безпідставності вимог позивача про перерахунок пенсії з урахуванням частини третьої статті 43 Закону № 2262-ХІІ є наслідком порушення правил застосування норм матеріального права, за якого перевагу було надано положенням Закону № 3235-ІV, а не прийнятого останнім в часі Закону № 3591-ІV, нормами якого слід було керуватися судам під час розгляду цієї справи.

(постанова Верховного Суду України від 6 березня 2012 року у справі № 21-26a12 доповідач Гусак М.Б.; постанова Верховного Суду України від 15 травня 2012 року у справі № 21-82a12 доповідач Тітов Ю.Г; постанова Верховного Суду України від 12 червня 2012 року у справі № 21- 154a12 доповідач Прокопенко О.Б.).

4. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статті 22 Закону України від 20 грудня 1990 року № 565-ХІІ «Про міліцію» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 565-ХІІ), статті 12 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-ХІІ «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (далі – Закон № 2262-ХІІ) та підпункту «ж» пункту 64 Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України УРСР від 29 липня 1991 року № 114 (далі – Положення) щодо права на збереження пільг.

Порядок та умови проходження служби в міліції згідно з частиною першою статті 18 Закону № 565-ХІІ регламентуються Положенням про проходження служби особовим складом органів внутрішніх справ, затверджуваним Кабінетом Міністрів України.

Так, у пункті 64 Положення закріплено перелік підстав для звільнення осіб середнього, старшого і вищого начальницького складу зі служби.

Частиною шостою статті 22 Закону № 565-ХІІ визначено підстави, звільнення за якими передбачає право на збереження пільг, встановлених цим Законом, а саме: за віком, хворобою або вислугою років, які відповідають підпунктам «а», «б» пункту 64 Положення.

Як установили суди попередніх інстанцій, ОСОБА_1 був звільнений із органів внутрішніх справ відповідно до підпункту «ж» пункту 64 Положення – за власним бажанням в запас, тобто не з підстав, передбачених частиною шостою статті 22 Закону № 565-ХІІ, тому касаційний суд дійшов правильного висновку про правомірність відмови управління МВС позивачу у видачі довідки про право на пільги.

Посилання касаційного суду у доданій до заяви ухвалі на статтю 12 Закону № 2262-ХІІ як на підтвердження наявності права на пільгу, є безпідставним, оскільки зазначена норма закону встановлює умови, за яких особа, звільнена зі служби, отримує право на пенсію за вислугу років, а не умови для звільнення зі служби у зв'язку із вислугою років.

Таким чином, незалежно від наявності умов для призначення пенсії за вислугу років згідно зі статтею 12 Закону № 2262-ХІІ, право на збереження установлених Законом № 565-ХІІ пільг має лише працівник міліції, звільнений зі служби з підстав, визначених у статті 22 цього Закону, тобто за віком, хворобою або вислугою років.

(постанова Верховного Суду України від 26 червня 2012 року у справі № 21-170a12 доповідач Маринченко В.Л.).

5. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень частини другої статті 461 Закону України від 5 листопада 1994 року № 1789-ХІІ «Про прокуратуру» (далі – Закон № 1789-ХІІ), постанови Кабінету Міністрів України від 9 березня 2006 року № 268 «Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших

органів» (далі – постанова № 268), а також Указу Президента України від 5 травня 2003 року № 389 «Про надбавки військовослужбовцям Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Адміністрації Державної прикордонної служби України та Управління державної охорони України за безперевну службу» (далі – Указ № 389), Указу Президента України від 23 лютого 2002 року № 173 «Про посилення захисту військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ» (далі – Указ № 173) щодо грошового забезпечення військових прокурорів.

Відповідно до пункту 5 постанови № 268 грошове забезпечення військовослужбовців, які проходять службу в органах прокуратури на прокурорсько-слідчих посадах, та військовослужбовців, осіб начальницького складу, відряджених до органів державної влади та місцевого самоврядування, складається з посадового окладу, інших виплат, установлених цією постановою, а також окладу за військовим званням та надбавки за вислугу років, установлених у розмірі і порядку, що визначаються законодавством для військовослужбовців. На зазначених осіб не поширюється дія постанови Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2001 року № 104 «Про порядок і норми грошового та матеріального забезпечення військовослужбовців Збройних Сил, інших військових формувань, осіб начальницького складу органів внутрішніх справ, органів і установ виконання покарань, відряджених до органів виконавчої влади та інших цивільних установ».

Для обчислення розміру складових грошового забезпечення замість надбавки за ранг застосовується розмір окладу за військовим званням.

Згідно з пунктом 15 постанови № 268 умови оплати праці, затверджені цією постановою, застосовуються з 1 січня 2006 року, а для працівників, окремі умови оплати праці яких визначені указами Президента України, – з 1 квітня після визнання такими, що втратили чинність, цих указів.

Таким чином, суди апеляційної та касаційної інстанцій обґрунтовано дійшли висновку, що постановою № 268 встановлені нові умови праці працівників прокуратури та нові розміри посадових окладів, у зв'язку з чим не допускається перерахунок грошового забезпечення з урахуванням нових розмірів посадових окладів та зі збереженням раніше виплачуваних видів грошового забезпечення, які з 1 квітня 2006 року не застосовуються до осіб офіцерського складу військових прокуратур.

За таких обставин касаційний суд дав правильну оцінку й тому факту, що постановою № 268 не передбачено з 1 квітня 2006 року виплати працівникам прокуратури щомісячних додаткових видів грошового забезпечення, встановлених указами № 173 та № 389, а застосування нової структури грошового забезпечення військових прокурорів узгоджується з частиною другою статті 46¹ Закону № 1789-ХІІ, згідно з якою на них поширюються всі види забезпечення, встановлені законодавством для офіцерського складу Збройних Сил України (відповідно до пункту 5 постанови 268 – окладу за військовим званням та надбавки за вислугу років). Виплати, встановлені указами № 173 та № 389, стосувалися лише військовослужбовців Збройних Сил України і не застосовувалися щодо працівників військових прокуратур після 1 квітня 2006 року.

Аналіз положень пунктів 5 і 15 постанови Кабінету Міністрів України від 9 березня 2006 року № 268 «Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів» свідчить про те, що нарахування грошового забезпечення військовослужбовцям, які проходять службу в органах прокуратури на прокурорсько-слідчих посадах, має здійснюватися з 1 квітня 2006 року за умовами, визначеними пунктом 5 зазначеної постанови, і має складатися з посадового окладу, інших виплат, установлених цією постановою, а також окладу за військовим званням та надбавки за вислугу років, установлених у розмірі і порядку, що визначаються законодавством для військовослужбовців.

Застосування нової структури грошового забезпечення військових прокурорів узгоджується з частиною другою статті 461 Закону України від 5 листопада 1994 року № 1789-XII «Про прокуратуру».

(постанова Верховного Суду України від 26 червня 2012 року у справі № 21-161а12 доповідач Прокопенко О.Б.)

240.090.000 Фінансування державного соціального страхування

240.090.010 Фонд соціального страхування України

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статті 21 Закону України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» (далі – Закон № 1105-XIV) та пункту 4 Порядку відшкодування Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України Пенсійному фонду України витрат, пов'язаних з виплатою пенсій по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання та пенсій у зв'язку із втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, затвердженого постановою правління Пенсійного фонду України та правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 4 березня 2003 року № 5-4/4 (зарєєстровано в Міністерстві юстиції України 16 травня 2003 року за № 376/7697) щодо з виплати щомісячної державної адресної допомоги.

Перелік соціальних послуг та виплат, які здійснюються та відшкодовуються Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України (далі – Фонд), передбачений статтею 21 Закону № 1105-XIV.

Відповідно до цієї статті Фонд зобов'язаний у встановленому законом порядку своєчасно та в повному обсязі відшкодовувати шкоду, заподіяну працівникові внаслідок ушкодження здоров'я, в тому числі пенсії по інвалідності від трудового каліцтва або професійного захворювання та пенсії у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, у разі настання страхового випадку.

Аналіз положень постанови Кабінету Міністрів України від 26 березня 2008 року № 265 «Про деякі питання пенсійного забезпечення громадян», якою передбачено надання щомісячної державної адресної допомоги, дає підстави вважати, що така допомога як окремий вид соціальної допомоги не входить до складу розміру пенсії по інвалідності та пенсії у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання.

Пунктом 4 цієї постанови встановлено, що виплата щомісячної державної адресної допомоги здійснюється за рахунок коштів, з яких виплачується пенсія або державна соціальна допомога.

Вирішуючи питання чи здійснюються ці виплати за рахунок коштів Фонду, необхідно враховувати те, що страхування від нещасного випадку є самостійним видом загальнообов'язкового державного соціального страхування, за допомогою якого здійснюється соціальний захист, охорона життя та здоров'я громадян у процесі їх трудової діяльності.

Одним із основних принципів страхування від нещасного випадку є цільове використання коштів, які відповідно до статті 46 Закону № 1105-XIV не формуються за рахунок Державного бюджету України, не включаються до його складу та використовуються виключно за їх прямим призначенням.

Зважаючи на особливості фінансування страхування від нещасного випадку, виключно цільове використання цих коштів та враховуючи те, що адресна допомога як окремий вид соціальної допомоги не входить до складу розміру пенсії по інвалідності та пенсії у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, Фонд не може нести витрати з виплати щомісячної державної адресної допомоги.

(постанова Верховного Суду України від 30 січня 2012 року у справі № 21-394а11 доповідач Панталієнко П.В.; постанова Верховного Суду України від 30 січня 2012 року у справі № 21-428а11 доповідач Панталієнко П.В.; постанова Верховного Суду України від 30 січня 2012 року у справі № 21-451а11 доповідач Маринченко В.Л.; постанова Верховного Суду України від 12 березня 2012 року у справі № 21-43а12 доповідач Панталієнко П.В.).

240.110.000 Пільги, компенсації, гарантії окремих категорій громадян

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статті 13 Закону України від 22 жовтня 1993 року № 3551-ХІІ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (далі – Закон № 3551-ХІІ) та статті 71 Закону України від 19 грудня 2006 року № 489-V «Про Державний бюджет України на 2007 рік» (далі – Закон № 489-V) щодо нарахування і виплати щорічної разової грошової допомоги.

Задовольняючи позовні вимоги, суди першої та апеляційної інстанцій, з якими погодився і касаційний суд, дійшли висновку про протиправність дій Управління щодо виплати позивачу у 2007 році передбаченої частиною п'ятою статті 13 Закону № 3551-ХІІ разової грошової допомоги у розмірі, встановленому Законом № 489-V.

З такими висновками погодитися не можна, оскільки суди дійшли їх без урахування положень статті 19 Конституції України, згідно з частиною другою якої органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Так, пунктом 13 статті 71 Закону № 489-V дію частини п'ятої статті 13 Закону № 3551-ХІІ, яка передбачала виплату вищезгаданої грошової допомоги у розмірі восьми мінімальних пенсій за віком, зупинено на 2007 рік, статтею 29 Закону № 489-V встановлено виплату цієї допомоги в розмірі 360 грн.

Положення Закону № 489-V, якими на 2007 рік було зупинено дію статей 12–15 Закону № 3551-ХІІ, визнані неконституційними Рішенням Конституційного Суду України від 9 липня 2007 року № 6-рп/2007.

Таким чином, оскільки на момент виникнення спірних відносин, а саме на час нарахування і виплати позивачеві у квітні 2007 року передбаченої Законом № 3551-ХІІ щорічної разової грошової допомоги до 5 травня, положення Закону № 489-V були чинними, то оскаржувані дії Управління щодо її нарахування і виплати були правомірними та узгоджувалися з положеннями частини другої статті 19 Конституції України.

(постанова Верховного Суду України від 9 квітня 2012 року у справі № 21-448а11 доповідач Тітов Ю.Г.; постанова Верховного Суду України від 9 квітня 2011 року у справі № 21-433а11 доповідач Тітов Ю.Г.)

290.000.000 Надзвичайний стан. Надзвичайні ситуації та ліквідація наслідків Чорнобильської катастрофи

290.070.000 Компенсації та пільги громадянам, які постраждали внаслідок катастрофи

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статті 48 Закону України від 28 лютого 1991 року № 796-XII "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи" (далі – Закон № 796-XII) щодо виплат щорічної допомоги на оздоровлення у зв'язку з ухваленням рішення Конституційним Судом України.

Вищий адміністративний суд України погодився з рішеннями судів попередніх інстанцій в частині задоволення позовних вимог щодо виплати допомоги на оздоровлення.

Суди виходили з того, що відповідно до статті 48 Закону № 796-XII інвалідам II групи виплачується щорічна допомога на оздоровлення в розмірі п'яти мінімальних заробітних плат. Підпунктом 11 пункту 28 розділу II Закону України від 28 грудня 2007 року № 107-VI «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (далі – Закон № 107-VI) дію названої норми в частині визначення розміру виплат щорічної допомоги на оздоровлення зупинено на 2008 рік та встановлено, що щорічна допомога на оздоровлення виплачується в порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України. Оскільки зазначені положення Закону № 107-VI Конституційний Суд України Рішенням від 22 травня 2008 року № 10-рп/2008 визнав такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), то виплата допомоги на оздоровлення повинна здійснюватися в розмірі, передбаченому статтею 48 Закону № 796-XII.

На думку Верховного Суду України, судові рішення касаційного суду ґрунтуються на неправильному застосуванні норм матеріального права в частині виплати щорічної допомоги на оздоровлення. Оскільки окремі положення Закону № 107-VI втратили чинність з дня ухвалення Рішення Конституційним Судом України – з 22 травня 2008 року, а виплата щорічної допомоги на оздоровлення здійснювалась у квітні 2008 року, тобто до вищезазначеної дати – в період, коли наведені норми Закону були чинними, а їх виконання – обов'язковим для Управління, то дії відповідача на час виплати позивачу зазначеної щорічної допомоги на оздоровлення відповідно до Закону № 796-XII з урахуванням встановлених Законом № 107-VI обмежень були правомірними.

(постанова Верховного Суду України від 19 березня 2012 року у справі № 21-299а11 доповідач Терлецький О.О.)

340.000.000 Юстиція

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статті 43 Закону України від 9 квітня 1999 року № 586-XIV «Про місцеві державні адміністрації» (далі – Закон № 586-XIV) щодо скасування розпоряджень голови місцевої державної адміністрації.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи згідно зі статтею 19 Конституції України зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Відповідно до частини третьої статті 43 Закону № 586-XIV (у редакції від 30 жовтня 2010 року, чинній на час виникнення спірних відносин) розпорядження голови державної адміністрації, що суперечать Конституції України, законам України, рішенням Конституційного Суду України, іншим актам законодавства або є недоцільними, неекономними, неефективними за очікуваними чи фактичними результатами, скасовуються Президентом України, головою місцевої державної адміністрації вищого рівня або в судовому порядку.

Право скасовувати розпорядження голів районних державних адміністрацій, що суперечать Конституції України та законам України, рішенням Конституційного Суду України, актам Президента України, Кабінету Міністрів України, голів обласних державних адміністрацій, а також міністерств, інших центральних органів виконавчої

влади надано головам обласних державних адміністрацій (стаття 33 зазначеного Закону).

Таким чином, на думку Верховного Суду України, аналіз наведених норм дає підстави вважати, що у справі, яка розглядається голова місцевої державної адміністрації вийшов за межі наданих йому повноважень, скасувавши власне розпорядження.

Крім цього, в Рішенні Конституційного Суду України від 16 квітня 2009 року № 7-рп/2009 (у справі за конституційним поданням Харківської міської ради щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 19, статті 144 Конституції України, статті 25, частини чотирнадцятої статті 46, частин першої, десятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (справа про скасування актів органів місцевого самоврядування) вказано, що органи місцевого самоврядування не можуть скасовувати свої попередні рішення, вносити до них зміни, якщо відповідно до приписів цих рішень виникли правовідносини, пов'язані з реалізацією певних суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів, і суб'єкти цих правовідносин заперечують проти їх зміни чи припинення. Це є "гарантією стабільності суспільних відносин" між органами місцевого самоврядування і громадянами, породжуючи у громадян впевненість у тому, що їхнє існуюче становище не буде погіршене прийняттям більш пізнього рішення. Тому, на думку Конституційного Суду України, органи місцевого самоврядування не можуть скасовувати свої попередні рішення, вносити до них зміни, якщо відповідно до приписів цих рішень виникли правовідносини, пов'язані з реалізацією певних суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів, і суб'єкти цих правовідносин заперечують проти їх зміни чи припинення. Ненормативні правові акти місцевого самоврядування є актами одноразового застосування, вони вичерпують свою дію фактом їхнього виконання, а тому не можуть бути скасовані чи змінені органом місцевого самоврядування після їх виконання.

У справі, що розглядається, суди встановили, що на підставі розпорядження № 778-р позивачеві видано державний акт на право власності на земельну ділянку від 15 грудня 2009 року серії ЯИ № 018798.

За таких обставин Верховний Суд України дійшов висновку, що зазначене вище розпорядження є ненормативним правовим актом одноразового застосування, яке вичерпало свою дію фактом його виконання, тому не може бути в подальшому скасоване державною адміністрацією.

(постанова Верховного Суду України від 5 березня 2012 року у справі № 21-423а11 доповідач Панталієнко П.В.).